ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

Год выдання 38-ы
№ 35 (2395)
6 мая 1969 г.
АЎТОРАК
Цана 4 кап.

ВЫСОКАЕ НЕБА ПЕРШАМАЯ




Як і над усёй краінай адзвінеў песнямі, адшумеў кумачом Першамай над Беларуссю.

Мы зноў і зноў вяртаемся ў той светлы дзень, зноў і зноў успамінаем урачыстае шэсце калон, якія, нібы рака ў вясновы разліў, запоўнілі вуліцы нашых гарадоў і вёсак.

І дзе б мы ні знаходзіліся — на сталічнай вуліцы ці ў калгасным пасёлку,— усімі намі валодала адно пачуццё, пачуццё гонару за нашу вялікую Радзіму, за пераўтварэнні, творцамі і сведкамі якіх мы з'яўляемся.

Беларускі народ дэманстраваў новыя поспехі ў гаспадарчым і культурным будаўніцтве.

Дзейсны ўклад у агульную скарбонку народных перамог уносяць і працаўнікі культуры, літаратуры і мастацтва. У святочны дзень Першамая яны выйшлі на дэманстрацыю, каб яшчэ раз пацвердзіць сваю еднасць з народам, сваю адданасць справе Камуністычнай партыі.

На гэтых здымках вы бачыце беларускіх пісьменнікаў і артыстаў Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета на першамайскай дэманстрацыі ў Мінску.

Фота Ул. КРУКА.

КРАІНА АДЗНАЧЫЛА ДЗЕНЬ САВЕЦКАГА ДРУКУ

Уся наша краіна адзначыла ўчора Дзень савецкага друку. Верны ленінскім традыцыям, наш друк з'яўляецца надзейным памочнікам Камуністычнай партыі ў прапагандзе і ажыццяўленні яе ўсеперамагаючых ідэй.

У Мінску ў Дзяржаўным акадэмічным тэатры БССР імя Янкі Купалы адбыўся гарадскі сход журналістаў, работнікаў выдавецтваў і паліграфіі разам з прадстаўнікамі партыйных, савецкіх і грамадскіх арганізацый горада Мінска, прысвечаны Дню савецкага друку.

Урачыстыя вечары адбыліся ў Брэсце, Гомелі, Віцебску, Гродна і іншых гарадах Беларусі, дзе працоўныя сустрэліся з журналістамі і сябрамі друкаванага слова.

ЭКСПАНАТЫ РАСКАЗВАЮЦЬ...

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА ТЭАТРА ОПЕРЫ І БАЛЕТА

Слаўны творчы шлях прайшоў Беларускі дзяржаўны акадэмічны тэатр оперы і балета. Пра гісторыю яго нараджэння, станаўлення і творчага развіцця расказвае экспазіцыя музея, урачыстае адкрыццё якога адбылося 29 красавіка гэтага года.

На адкрыццё сабраліся ветэраны тэатра, сённяшнія яго працаўнікі, таварышы па мастацтву з іншых творчых калектываў.

— Усё, што сабрана ў гэтым светлым пакоі,— сказаў, выступаючы на адкрыцці, дырэктар тэатра Ф. Жагалаў,— расказвае пра слаўны творчы шлях, які прайшоў наш тэатр.

З усхваляваным словам выступіла народная артыстка СССР Л. Александроўская:

— Я ўспамінаю дзень, калі на гэтай плошчы закладваўся падмурак будынка тэатра. Мне выпаў тады гонар адной з першых пакласці ў гэты падмурак цагліну. Міналі гады. На колішняй Траецкай гары вырас прыгожы гмах, які ведае цяпер кожны мінчанін, кожны госць нашага цудоўнага горада. Наш тэатр стаў калыскай першых беларускіх нацыянальных опер і балетаў. Ён заваяваў добрую славу па ўсёй краіне.

Ад імя прэзідыума Беларускага тэатральнага аб'яднання Л. Александроўская ўручае прывітальны адрас народнай артысткі БССР Л. Ражанавай, якая ўзначаліла музей і шмат энергіі аддала збору яго цікавых і шматлікіх экспанатаў.

Усю слаўную гісторыю тэатра можна прасачыць на гэтых экспанатах.

Вось афіша прэм'еры «Фауста» Гуно, пастаўленай сіламі студэнтаў Мінскага музычнага тэхнікума ў красавіку 1928 года. У ролі Маргарыты выступіла Л. Александроўская. Наступным спектаклем маладых энтузіястаў опернага мастацтва быў «Севільскі цырульнік». А невялікая балетная студыя пры драматычным тэатры пад кіраўніцтвам К. Алексютовіча ставіць першыя балетныя спектаклі «Капелія», «Зачараваны лес», рыхтуе вечары балетаў.

Далей экспанаты расказваюць, як у 1930 годзе ў Мінску ствараецца Дзяржаўная студыя оперы і балета, у якую ўвайшлі Л. Васюковіч, М. Дзянісаў, С. Дрэчын, К. Калітоўская, Д. Кроз, Е. Саліна. Пад кіраўніцтвам майстроў рускай опернай сцэны малады калектыў жыў кіпучым творчым жыццём. Першыя спектаклі студыйцаў — оперы «Залаты пеўнік» (рэжысёр В. Тазароўскі), «Кармэн» (рэжысёр Б. Норд) і балет «Чырвоны мак» (пастаноўшчык Л. Крамароўскі).

Асобны стэнд расказвае пра вялікую падзею ў культурным жыцці рэспублікі ў маі 1933 года — адкрыццё тэатра оперы і балета. Калектыў творча расце, заваёўвае прызнанне гледача. З поспехам выступаюць вядучыя майстры сцэны Л. Александроўская, І. Балоцін, М. Дзянісаў, С. Друкер, С. Дрэчын, З. Васільева, Л. Аляксеева, П. Засецкі, В. Лапін, І. Мурамцаў.

У 1938 годзе на сцэне тэатра ставіцца першая савецкая опера «Ціхі Дон». Спектакль гэты быў паказаны ў Мінску дэлегатам XVIII з'езда партыі.

Шмат у экспазіцыі матэрыялаў пра першую Дэкаду беларускага мастацтва і літаратуры ў Маскве. Афішы, шматлікія водгукі дзеячоў мастацтва краіны, рэцэнзіі цэнтральнай прэсы. Да гэтай хвалюючай падзеі ў культурным жыцці беларускага народа тэатр падрыхтаваў першыя нацыянальныя беларускія оперы «Міхась Падгорны» Я. Цікоцкага, «Кветка шчасця» А. Туранкова, «У пушчах Палесся» А. Багатырова і балет «Салавей» М. Крошнера.

За творчыя поспехі ў стварэнні нацыянальных спектакляў тэатр быў узнагароджаны ордэнам Леніна, яму было прысвоена званне Вялікага.

Не спынялася творчае жыццё тэатра ў цяжкія гады Вялікай Айчыннай вайны. Мы бачым фатаграфіі выступленняў брыгады тэатра перад воінамі на Калінінскім фронце. Бачым здымкі 1943 года са спектакляў, пастаўленых тэатрам у час эвакуацыі ў Горкім.

У 1953 годзе тэатр адзначае сваё дваццацігоддзе. Увесь беларускі народ вітае юбіляра, які з першых дзён сваёй творчай дзейнасці стаў прызнаным цэнтрам музычнага мастацтва ў Беларусі.

... Рознакаляровыя афішы паведамляюць аб пачатку другой Дэкады беларускага мастацтва і літаратуры ў Маскве. Тэатр паказвае оперу «Дзяўчына з Палесся» Я. Цікоцкага, балет-легенду «Палымяныя сэрцы» В. Залатарова, «Страшны двор» С. Манюшкі, «Яўгеній Анегін» П. Чайкоўскага. Шматлікія фота, водгукі маскоўскай прэсы.

Асобныя раздзелы экспазіцыі прысвечаны Дням беларускай культуры і літаратуры ў Маскве, народнай артысткі СССР Л. Александроўскай, гастролям тэатра. У 25 гарадах Савецкага Саюза пабываў наш оперны тэатр, у тым ліку ў Ленінградзе, Архангельску, Растове-на-Доне, Кіраве, Волгаградзе, Наварасійску, Сочы. І ўсюды яму спадарожнічае поспех.

У музеі сабраны шматлікія сувеніры — дарункі, адрасы, у якіх гаворыцца пра павагу і любоў да творчасці беларускіх майстроў балетнай і опернай сцэны.

Музей адкрыты. Шматлікія прыхільнікі тэатра змогуць пазнаёміцца з яго цікавай экспазіцыяй.



На здымку — народная артыстка СССР Л. Александроўская (справа) і кіраўнік музея народная артыстка БССР Л. Ражанава аглядаюць экспазіцыю.

Фота Ул. КРУКА.

ЗАЎТРА—ДЗЕНЬ РАДЫЁ

ДОБРЫ ДРУГ У КОЖНЫМ ДОМЕ

Радыё — вялікі цуд чалавечага розуму. Яно ўвайшло добрым госцем у кожны дом, стала мудрым дарадчыкам і субяседнікам.

Кожную раніцу роўна ў шэсць гадзін «прачынаецца» радыё. Б'юць куранты на Крамлёўскай вежы. Гучыць гімн Краіны Саветаў. Пачынаюцца перадачы па першай праграме. А праз некалькі хвілін з рэпрадуктара даносяцца словы: «Гаворыць Мінск!»

Больш як сорак гадоў назад прагучала ў эфіры першая перадача на беларускай мове. Сёння Беларускае радыё вяшчае васемнаццаць гадзін у суткі на трох праграмах.

Радыё — магутны сродак прапаганды літаратуры, музыкі і мастацтва. Яшчэ ў 1926 годзе Ул. Маякоўскі пісаў: «Літаратура перастала быць тым, што бачна вачыма. Я патрабую пятнаццаць хвілін на радыё...»

Аб тым, як Беларускае радыё выконвае свае абавязкі па прапагандзе мастацкага слова, музычных твораў, карэспандэнту «Літаратуры і мастацтва» расказваюць:

Анатоль ЗАЛЕЎСКІ, галоўны рэдактар літаратурна-драматычнага вяшчання:

— Мастацкае слова на хвалях Беларускага радыё гучыць з самага зараджэння вяшчання на нацыянальнай мове. Выступленні пісьменнікаў тады трансліраваліся непасрэдна ў эфір. Мастацкія творы перадаваліся ў пэўныя дні, і гэтыя перадачы збіралі мноства слухачоў. У гады Вялікай Айчыннай вайны радыёстанцыя «Савецкая Беларусь», якая працавала ў Маскве, звярталася з палымяным словам-заклікам да жыхароў акупіраванай рэспублікі: «Слухай нас, беларускі народ! Слухай нас, родная зямля Беларусі!» Гнеўна і страсна гучала жывое слова Янкі Купалы, Кузьмы Чорнага, Якуба Коласа.

Часта перадаваліся па радыё творы беларускіх літаратараў у пасляваенны час. Паэты і пісьменнікі славілі натхнёную працу, поспехі ў будаўніцтве камунізма.

Як жа прапагандуе эфір беларускую літаратуру зараз?

Амаль пяць гадоў рэгулярна гучыць радыёчасопіс «Паэзія». У ім ёсць пастаянныя рубрыкі: «Мой любімы паэт», «З паэтычнай спадчыны». А ў апошні час з'явілася новая рубрыка — «Старонкі беларускай паэтычнай Ленініяны». Чытаюць вершы самі паэты.

Ёсць у нас і шмат іншых рубрык. Папулярнасцю сярод слухачоў карыстаюцца літаратурныя перадачы «Наша радыёбібліятэка», «Новыя вершы», «Літаратурныя навіны», «Новыя пераклады». Шмат водгукаў мы атрымліваем на перадачу з рэдакцыйнай пошты «Шчырага сэрца парывы», у якой знаёмім слухачоў з творчасцю пачынаючых паэтаў. У гэтай перадачы прагучалі вершы настаўніка са Смалявіч Эдуарда Грахаўца, ваеннаслужачага Славаміра Хадаронка і іншых.

Ужо даволі даўно сталі традыцыйнымі перадачы «За рабочым сталом пісьменніка». Гэта свайго роду творчыя партрэты літаратараў. Часта ў нас выступаюць і самі пісьменнікі. Ёсць спецыяльная рубрыка «Расказвае пісьменнік». Пад гэтай рубрыкай ідзе публіцыстычнае слова пісьменнікаў і журналістаў аб новабудоўлях рэспублікі, аб людзях беларускай вёскі. «Слова пра камуністаў», — так назваў сваё выступленне Аляксей Кулакоўскі. Не так даўно выступалі ў нас Алесь Савіцкі, Анатоль Клышка, журналіст Мікола Марушкевіч.

Што ёсць у нас, як кажуць, у партфелі рэдакцыі? У бліжэйшы час у эфіры прагучыць вялікая перадача «Акопны спеў». Яе складаюць вершы перыяду Вялікай Айчыннай вайны Максіма Танка, Аркадзя Куляшова, Пімена Панчанкі і іншых паэтаў-франтавікоў. Мяркуем зрабіць радыёпастаноўку па раману Міхася Лынькова «Векапомныя дні». Разам з артыстамі Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Якуба Коласа плануем запісаць спектакль па п'есе Кандрата Крапівы «Проба агнём». Запланавалі радыёпастаноўку па раману Платона Галавача «Праз гады», па аповесці Валянціна Панамарова аб Кірыле Арлоўскім.

Дзмітрый ЖУРАЎЛЁЎ, галоўны рэдактар музычнага вяшчання, заслужаны дзеяч культуры БССР:

— Гадоў дзесяць-дваццаць назад можна было пачуць такі жарт. Дужа часта пісаў на радыё адзін чалавек і ўсё прасіў перадаваць сімфанічныя творы. Урэшце-рэшт, заўзятым аматарам музыкі зацікавіліся. І тады ён сказаў: справа ў тым, што калі па радыё перадаюць сімфонію, дык сусед выключае радыёлу. Можна крыху адпачыць ад грукату і шуму...

Гэты жарт ужо сваё аджыў. За апошні час вельмі вырас наш слухач. Цяпер у пісьмах шмат просьбаў перадаваць сімфанічныя творы кампазітараў-класікаў, беларускіх кампазітараў, оперную музыку. Мы трансліруем усе прэм'еры Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета, часта перадаём канцэрты з залы Дзяржаўнай філармоніі. Наогул, музычныя перадачы, песні, канцэрты займаюць каля паловы часу гучання ўсіх радыёпраграм.

У гэтым годзе асаблівую ўвагу мы ўдзяляем прапагандзе музычнай Ленініяны. Зараз рыхтуем да выканання кантату Івана Кузняцова, прысвечаную ленінскай тэме. Паабяцалі нам творы аб правадыры і іншыя беларускія кампазітары.

Фонд у нас вельмі багаты. Мы маем запісы ўсіх твораў беларускіх кампазітараў, якія калі-небудзь гучалі. Ёсць нямала запісаў самадзейных выканаўцаў і калектываў. Заўсёды, калі праводзяцца рэспубліканскія ці абласныя агляды мастацкай самадзейнасці, стараемся запісаць як мага больш твораў з іх рэпертуару.

У дапамогу самадзейным калектывам мы даём радыёчасопіс «Залатыя крыніцы»—расказваем аб лепшых выканаўцах, даём метадычныя парады, як арганізаваць хор, аркестр. Мяркуючы па пісьмах слухачоў, гэтая перадача падабаецца.

Папулярнасцю сярод радыёслухачоў карыстаецца наш музычны часопіс «Ліра», канцэрты па заяўках. Сталі ўжо традыцыяй «Тыдні кампазітараў-класікаў». Арганізуем мы іх так: у першы дзень перадаём канцэрт-нарыс аб творчасці кампазітара, а потым — яго лепшыя творы.

Праводзім і Дні радыёслухачоў. У гэтыя дні ўсе музычныя творы перадаюцца толькі па заяўках.

Трывалы творчы кантакт устанавілі мы з кампазітарамі суседніх краін сацыялізма. Не так даўно да нас прыязджала дэлегацыя творчых работнікаў з Балгарыі. Ім вельмі спадабаліся беларускія народныя песні, творы нашых сучасных кампазітараў. Галоўны рэдактар балгарскага музычнага вяшчання Георг Баяджыеў узяў у нас шмат запісаў. У верасні гэтага года мы правядзём Дзень балгарскай музыкі. Такія ж сувязі мы ўстанавілі з кампазітарамі Польшчы, Венгрыі і іншых краін.

МУЗА І ПРАЦА КРОЧАЦЬ РАЗАМ

Дагавор сацыялістычнай садружнасці заключылі калектывы Гомельскага завода сельскагаспадарчых машын і абласнога драматычнага тэатра. Рабочыя, інжынерна-тэхнічныя работнікі завода абавязаліся памагчы тэатру больш глыбока пазнаёміцца з жыццём і працай іх калектыву, прымаць актыўны ўдзел у абмеркаванні спектакляў, арганізаваць выстаўкі і фотастэнды, якія б расказалі пра падрыхтоўку калектываў завода і тэатра да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна. Заводскія кінааматары створаць фільм пра дружбу двух калектываў.

Гомельскі абласны драматычны тэатр у дагаворы садружнасці прадугледжвае паставіць да ленінскага юбілею новы спектакль на сучасную тэму. Першымі гледачамі гэтай прэм'еры будуць сельмашаўцы. Артысты падрыхтуюць для калектыву завода канцэрт, прысвечаны вялікаму правадыру. У цэхах прадпрыемства рэгулярна будуць наладжвацца сустрэчы работнікаў тэатра з працаўнікамі завода, а таксама сустрэчы творчай моладзі тэатра з маладымі машынабудаўнікамі. Прадстаўнікі заводскага калектыву прымуць удзел у здачы ўсіх прэм'ер тэатра. Вядучыя майстры сцэны дапамогуць заводскай самадзейнасці.

Заключэнне дагавору сацыялістычнай садружнасці адбылося ў тэатры на сустрэчы сельмашаўцаў і артыстаў. Створаны штаб, абавязкі якога — кантраляваць выкананне дагавору паміж двума калектывамі.

20 ТЫСЯЧ ВЫКАНАЎЦАЎ

У рэспубліцы праходзіць агляд самадзейнасці сістэмы прафесіянальна-тэхнічнай адукацыі, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна. У ім прымае ўдзел звыш дваццаці тысяч юнакоў і дзяўчат гарадскіх і сельскіх вучылішчаў.

На заключным канцэрце ў Гомелі сваё выканаўчае майстэрства прадэманстравала каля тысячы спевакоў, танцораў, чытальнікаў, музыкаў і самадзейных драматычных артыстаў. Лепшую адзнаку за выкананне нацыянальных беларускіх песень і танцаў атрымалі ўдзельнікі самадзейнасці вучылішчаў механізацыі сельскай гаспадаркі № 34 і № 41.

Пры вялікай актыўнасці прайшоў агляд у Віцебску. У ім прынялі ўдзел калектывы ўсіх васьмі прафесіянальна-тэхнічных вучылішчаў. Добрае ўражанне пакінула выступленне мужчынскага хору вучылішча металістаў № 37 (кіраўнік — І. Кішковіч). Узросшае сцэнічнае майстэрства паказалі будучыя швейнікі, будаўнікі, радысты.

Танцавальная група прафесіянальна-тэхнічнага вучылішча № 59 паказала харэаграфічную карцінку «Мы — будаўнікі», а прафесіянальна-тэхнічнага вучылішча № 96 добра выканала жанравы танец «Сувязісты». Выступіць на абласным аглядзе самадзейнасці заваявалі права навучэнцы вучылішч №№ 46, 19, 29.

ВІНШУЕМ З УЗНАГАРОДАЙ!

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за плённую работу ў галіне беларускай савецкай літаратуры і ў сувязі з пяцідзесяцігоддзем з дня нараджэння пісьменнік Шасцерыкоў Пятро Паўлавіч узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

ВУЧАЦЦА ЗАГАДЧЫКІ АДДЗЕЛАЎ КУЛЬТУРЫ

Больш двух тыдняў на базе Рэспубліканскіх пастаяннадзеючых курсаў Міністэрства культуры БССР праходзіў семінар загадчыкаў раённых і гарадскіх аддзелаў культуры. За час работы семінара слухачы павысілі свае веды ў галіне культасветработы, бібліятэчнай справы і народнай творчасці, абмяняліся вопытам работы, сумесна распрацавалі мерапрыемствы па дастойнай сустрэчы 25-годдзя з дня вызвалення Беларусі.

Акрамя інструкцыйна-метадычных лекцый удзельнікі семінара праслухалі выступленні навуковых работнікаў — дацэнта Белдзяржуніверсітэта У. Навіцкага і загадчыка кафедры эканомікі Інстытута народнай гаспадаркі В. Маўрышчава, пісьменніка І. Шамякіна, міністра культуры М. Мінковіча, намеснікаў міністра культуры Р. Мачуліна і А. Ваніцкага.

Загадчыкі аддзелаў культуры азнаёміліся з апошнімі пастаноўкамі тэатраў сталіцы, наведалі філармонію, музеі, палацы культуры, выязджалі ў Ленінград. У горадзе над Нявой удзельнікі семінара наведалі месцы, звязаныя з дзейнасцю У. І. Леніна, абмяняліся вопытам работы з кіраўнікамі ленінградскіх клубаў і дамоў культуры.

Р. РУХАВЕЦ.

ДЫСКУСІІ

На парадку дня: ПРАБЛЕМЫ АПАВЯДАННЯ

Я. ГЕРЦОВІЧ

ІНФЛЯЦЫЮ ТРЭБА ПРАДУХІЛІЦЬ

Добра, што дыскусія аб праблемах апавядання з самага пачатку набывае востры характар і закранае розныя сферы творчага працэсу. Не трэба разлічваць, што ў ходзе нашых спрэчак некаму суджана стаць Калумбам нумар два і адкрыць яшчэ адну Амерыку. Да гэтага, думаю, ніхто і не імкнецца. Усе згодны з тым, што апавяданне — баявы, аператыўны жанр літаратуры, зброя, прыдатная і для разведкі, і для бліжняга бою. Жанр гэты не аддзелены кітайскай сцяною ад нарыса, аповесці, бо грунт у іх аднолькавы — рэальнае жыццё народа. Задача таксама агульная — выхаванне новага чалавека. Тое, што поле ў апавядання меншае, чым, скажам, у аповесці альбо ў рамана, зусім не азначае, што вырошчаць яму суджана толькі драбнейшыя задачы. Бывае ж і так, што эксперымент на сотках вопытнага ўчастка нярэдка адкрывае новую перспектыву для вялікіх масіваў і нават цэлых зон.

Менш за ўсё, мне здаецца, пачэрпнуць нашы навелісты з глыбакадумных разваг паасобных удзельнікаў дыскусіі аб тым, што лепш для апавядання — паказваць усё жыццё чалавека ці толькі нейкае адно імгненне, задаволіцца адным героем ці акружыць яго шчыльным кальцом іншых людзей. Усё залежыць ад творчай задачы, ад канкрэтнай задумы пісьменніка, ад яго майстэрства. Можна так напісаць пра аднаго чалавека, што за ім будуць адчувацца інтарэсы цэлага калектыву. А можна так спартачыць тэму, што і ў калектыве, у акружэнні людзей чалавек застанецца адзінокім Рабінзонам. Жанравыя магчымасці і граніцы апавядання тут ні пры чым.

У нас жа ў апошні час менш за ўсё гавораць аб тым, як удаецца пісьменнікам памнажаць лепшыя традыцыі апавядальнага жанру, узбагачаць іх на новым этапе сучаснай літаратурнай практыкі. Многія з нас, крытыкаў, вельмі свабодна адчуваючы сябе ў сферы чыстай тэорыі, дэманструюць сваю слабасць, калі трэба сказаць слова пра пэўны твор, пэўную літаратурную з'яву.

Можна, напрыклад, згадзіцца з усімі агульнымі заўвагамі, з якімі выступае ў артыкуле «Ненатоленая прага духоўнасці» В. Каваленка. Прага духоўнасці, аднак, не перашкодзіла крытыку прачытаць натацыю М. Капыловічу менавіта за духоўнасць героя арыгінальнага і цікавага апавядання «Пустальга».

В. Каваленка піша: «Вобраз Данілы, празванага Пустальгой, штурхае на размову, даўно наспелую ў нашай крытыцы: ці добра ведае беларуская проза сучасную вёску, ці дастаткова пранікліва заўважае яна тыя змены ў псіхалогіі і свядомасці людзей, якія там адбываюцца?» Пытанне законнае, але для адказу на яго зусім не трэба было прыцягваць за валасы апавяданне, у якім удала паказана менавіта свядомасць і актыўнасць як норма паводзін сучаснага калгасніка.

Тое, што інкрымінуецца крытыкам герою апавядання, калгасніку Данілу, мяне, прызнацца, насцярожыла не толькі схаластыкай, але і нейкім недаверам да бескарыслівых матываў у паводзінах людзей, нейкай нічым не апраўданай упэўненасцю ў абсалютным прыярытэце матэрыяльнай выгоды над усімі іншымі фактарамі... Сусед раіць Данілу наняць машыну і завезці на Урал яблыкі з свайго саду, бо там даражэй плоцяць. Той жа сусед Максім папракае Данілу за тое, што ён частуе яблыкамі добрых людзей. Крытык разам з Максімам задае герою пытанне: «Чаму Данілу сапраўды не звазіць яблыкі на Урал ці хоць бы на бліжэйшы кірмаш?» І далей: «Адным словам, у сённяшняй атмасферы правядзення эканамічных рэформ, калі асабліва падкрэсліваецца значэнне эканамічнага разліку, прыбытку, ашчаднасці, паводзіны Данілы выглядаюць, мякка кажучы, неразумнымі». Няўжо крытык сур'ёзна думае, што эканамічныя рэформы і прынцыпы матэрыяльнага заахвочвання маюць што-небудзь агульнае са спекулятыўнымі разлікамі індывідуалістаў, якія і кроку не зробяць, калі гэта не абяцае ім непасрэднай выгоды? Няўжо лепш было б, каб Даніла, пачаставаўшы суседскага хлапчука, папрасіў у яго па капейцы за кожны яблык?

Крытыку не падабаецца нават тое, што Даніла падкормлівае часам калгасных коней сваім сенам: «...у гэтым учынку героя ёсць пэўнае занядбанне рэальнага становішча рэчаў: калгаснік мае дома сена толькі для ўласнай каровы, і ён не можа карміць са сваіх запасаў яшчэ і калгасную жывёлу... Не трэба... М. Капыловічу даводзіць сітуацыю з кармленнем коней да такой грані, калі чытач можа падумаць, што яго герой паціхеньку крадзе ў калгасе, каб ласаваць калгасных коней з-за любві да іх». Калі кіравацца такой логікай, то любое добрае парыванне можна выдаць за абсурд, а душэўную шчодрасць назваць марнатраўствам, што В. Каваленка і робіць пад выглядам абароны матэрыяльных стымулаў.

Пры ўсім гэтым нельга адмахнуцца ад слушнага пытання, пастаўленага ў артыкуле В. Каваленкі: ці добра ведаюць жыццё нашы навелісты? Мне асабіста здаецца, што дзевяць дзесятых усіх няўдач нашых апавядальнікаў тлумачыцца недасканалым, слабым веданнем жыцця, тых змен, што адбываюцца ў псіхалогіі і свядомасці людзей, і тут вялікую віну павінна ўзяць на сябе і крытыка.

Давайце прыгадаем, што найчасцей падтрымліваецца ёю, за якія творы мы найчасцей ставім пяцёркі. Мы ахвотна даруем аўтару нават скажэнне жыццёвай праўды, абы толькі ў творы была хоць капеечная знаходка фармальнага парадку — рэдкая дэталь, адмысловы сюжэтны паварот, і забываем пры гэтым, што дэталь павінна дапамагчы выяўленню цэласнасці ўсёй карціны, а сюжэт — спрыяць глыбокаму паказу чалавечых характараў у іх станаўленні і развіцці.

Крытыка справядліва патрабуе ад пісьменніка, каб ён валодаў майстэрствам аналізу, і рэдка ўспамінае, што, акрамя аналізу, ёсць яшчэ і сінтэз. Нават самы складаны і супярэчлівы характар — не камілка абы як перамешаных звычак, тэндэнцый, навыкаў, інтэлектуальных якасцей і душэўных парыванняў. Без умення сінтэзаваць, разглядаць характар у дыялектычным адзінстве яго чалавечай сутнасці наўрад ці створыш арыгінальны партрэт сучасніка. А мы чамусьці рэдка арыентуем навелістаў менавіта на спалучэнне аналізу з сінтэзам, на авалоданне ўсімі таямніцамі чалавеказнаўства. А пасля гэтага здзіўляемся: як гэта мы прагледзелі, што жанру апавядання пачынае пагражаць інфляцыя?

(Заканчэнне на 3-й стар.)

ТЭАТР

Т. ШЧАРБАКОВА

СА СЛОВАМ НАРОЎНІ

◆ МУЗЫКА Ў ДРАМАТЫЧНЫМ СПЕКТАКЛІ — ІЛЮСТРАТАР АБО РАЎНАПРАЎНЫ КАМПАНЕНТ? ◆ П'ЕСА—КАМПАЗІТАР—РЭЖЫСУРА ◆ ВЫШЭЙШАЯ МЭТА — АДЗІНСТВА!

НА АФІШАХ драматычных тэатраў рэспублікі побач з імёнамі Ю. Семяняка, Г. Вагнера, Я. Глебава — музыкантаў з даволі значным стажам сцэнічнай работы — у апошнія гады ўсё часцей з'яўляюцца імёны маладых — А. Янчанкі, Д. Смольскага, С. Картэса, І. Лучанка. Узбагачаецца стылявая палітра і агульны характар музычнага кампанента ў спектаклях розных тэатраў. Мне давялося пазнаёміцца з трыма рознымі спектаклямі, якія «афармлялі» беларускія кампазітары,—«Два клёны» Я. Шварца (І. Лучанок), «Руіны страляюць ва ўпор» І. Новікава і М. Сулімава (Г. Вагнер) і «Што той салдат, што гэты» Б. Брэхта (С. Картэс). Уражанні разнастайныя і, безумоўна, павучальныя.

Першая думка ў сувязі з пачутым — чаму музыка ў драматычных тэатрах рэспублікі да гэтага часу не рэцэнзуецца? Бо і праз музычнае акно часта бачыцца ідэйна-мастацкая задума рэжысуры і выканаўцаў, успрымаецца пафас сцэнічнага відовішча. У нас жа праз гэтае «акно» крытыка глядзіць на тэатр рэдка (шчыра кажучы, ніколі!), а ўсё ацэньвае па рэжысёрскім малюнку і акцёрскай ігры. Дарэмна!

ВОСЬ пяшчотная казка Я. Шварца — пра добрае вешчае сэрца маці. Васіліса-работніца — адкрытая, адважная, цярплівая. А колькі ў ёй любві і веры ў тое, што яе сыны не загінуць! Няхай Баба-Яга кліча дзіцячымі галасамі ў балота, адводзіць ад гэтага пагорка, дзе шэпчуцца два тоненькія клёны. Сэрца гаворыць — вось яны, яе дзеці. Гэта фінальная сцэна п'есы авеяна мудрасцю народнай паэзіі, дыхае пяшчотай і чысцінёй.

І кампазітар І. Лучанок адчуў сардэчны тон казкі. У спектаклі льюцца пяшчотныя славянскія распевы. Музыка свеціцца радасцю, яна ветлівая і задушэўная. Лірычныя эпізоды афарбаваны пераважна тэмбрамі струнных. Гэта ўступленне да першай дзеі (два зачараваныя браты ў лесе), пяшчотныя фразы альта (стомленая маці прысела адпачыць), выразны квінтэт, які эмацыянальна «падтэкстоўвае» расказ Васілісы аб дзецях, якія прапалі, і інш.

Змястоўныя інструментальныя замалёўкі (лейтматывы) спалучаюцца ў сюіце Лучанка з песенна-арыёзнымі характарыстыкамі герояў. Адна за адной гучаць у спектаклі песенькі добрых персанажаў казкі. Камічная песня малодшага сына «Я Іван-Велікан» прыгожа «выпраменьваецца» светлымі падгалоскамі флейты і кларнета. Свежа гучыць хітравата дабрадушная песня Васілісы «Ой, вы курачкі мае» і грацыёзная песня-танец «Дзякуй шчырае кату».

Важна адзначыць імкненне кампазітара пашырыць рамкі куплетнасці і «ўключыцца» ў дзеянне з дапамогай маленькіх сцэнак-арыёз. Песню Мядзведзя «Эх вы, лапкі мае», калыханку «Люлі, люлі, спі, матуля», сцэнку «Хведзя, Хведзя, не гаруй» і фінал «Я дамоў вяду сыноў» вызначае шырокае дыханне арыёзнага напеву, яго інтанацыйная характэрнасць, дынамізм формы (да гонару ТЮГа, артысты Т. Мужэнка, Ул. Кошаль і К. Сянкевіч паспяхова спраўляюцца з інтанацыйнымі цяжкасцямі вакальных партый).

Ёсць у сюіце І. Лучанка эпізоды, якія, на мой погляд, удаліся менш. Гэта сцэна вядзьмарства. Намаляваная з гумарам, вельмі зямная Баба-Яга Я. Шварца — несумненная ўдача п'есы. Старая ведзьма не проста страшная, але і смешная, прэтэнцыёзная, гарэзлівая і дурнаватая. А інструментальная лейттэма Бабы-Ягі ў І. Лучанка вельмі нейтральная. Баба-Яга — адзіны носьбіт драматычнага пачатку ў музыцы спектакля, і таму прыкра, што яе тэма амаль не развіваецца. Асабліва адчувальны гэты недахоп у цэнтральнай драматычнай сцэне казкі — бітве Васілісы з Бабай-Ягой. Злавесныя крыкі, страшныя жэсты і скокі, звон і скрогат мечаў — вось дзе разгуляўся злы дух! І як неабходна тут музыка. Але замест яе мы чуем невыразны гул ударных. Адзначу ў сувязі з гэтым, што запісаныя на магнітную стужку «крыкі ў лесе», завываннi Бабы-Ягі, шолах клёнаў і іншыя дэталі гукавога афармлення не сталі, на жаль, музыкай, таму што яны не пачуты і не перажыты кампазітарам. А шкада! Бо Васіліса слухае таямнічы пошум клёнаў, ёй чуецца скарга, яна нават бачыць слёзы на лісці. А з рупара даносіцца празаічны свіст ветру.

Мяркуючы па музыцы да казкі Я. Шварца, І. Лучанку трэба прадоўжыць работу ў сцэнічных жанрах. Кампазітару важна таксама пераадолець боязь перад буйнымі сімфанічнымі жанрамі, шліфаваць тэхніку развіцця і ўзбагачаць сваё інструментальнае пісьмо каларыстычна.

ЦЯПЕР я спашлюся на прыклад больш складаны — і драматургія не зусім звычайная, і тэатральнае вырашэнне п'есы прэтэндуе на арыгінальнасць.

Знешняя абалонка камедыі Б. Брэхта «Што той салдат, што гэты» сапраўды смешная. Але як часта ў ёй, камедыі, страшным бывае сэнс слоў, якія вымаўляюцца са смехам, сэнс грубавата-буфонных сітуацый і парадаксальных здарэнняў, падобных на атракцыёны... Жахлівае страшнае падзенне Гэлі Гэя, яго адмаўленне ад самога сябе і ператварэнне ў «баявую адзінку», у «насарога» (амаль як у Іанеску). Уся тканіна п'есы Брэхта поліфанічная — камічнае засмучае, адштурхоўвае, прымушае замерці ў сполаху. Поліфанія драматургіі п'есы і ў тым, як мудрагеліста суіснуюць у забаўным адзенні антаганістычныя думкі-вобразы, і ў тым, як яны нечакана дзёрзка «скідваюць» яго. П'еса, напісаная ў дваццатыя гады, паказвае чалавека зусім бязвольным перад машынай ваенна-бюракратычнай улады і каланіяльна-захопніцкай арміяй. Яе герой траціць тое, чаго, здаецца, у яго і не было — сваю чалавечую індывідуальнасць.

Што павінен рабіць кампазітар у падобным тэатральным дзеянні? З многіх магчымых шляхоў музычнага афармлення адзначу два, розныя па метадах. Першы — смяшыць, г. зн. ствараць музычную маску спектакля. Другі шлях — напоўніць абалонку «не смешным» зместам і ўмела раскрываць яго. Мне здаецца, С. Картэс выбраў нейкі сярэдні шлях. Перш за ўсё кампазітар з яўным задавальненнем ілюструе смешнае.

Яшчэ не адкрыта бутафорская заслона. Загадна затрашчаў барабан, запішчала флейта і камічна, з «усхліпамі» засмяяўся саксафон. Смешны сціплы, зусім непрыкметны Гэлі Гэй — кампазітар напісаў для яго нешта накшталт эксцэнтрычнага маршу (акардэон і ўдарныя), які ў інтанацыях і рытме імітуе «качыную» паходачку праставатага ірландца. З усмешкай гучаць і варыянты гэтай тэмы (бар, сцэна паверкі, пахаванне, фіналы частак і інш.).

Дасціпныя інструментальныя дэталі афармлення, прызначэнне якіх — стварыць атмасферу тупога аўтаматызму. Траскатня малога барабана часта дыктуе рытм спектакля. Духам militare адзначаны сцэна рабавання пагады Жоўтага Бога чацвёркай салдат, лейттэма Чарлза Фарчайлда, гратэскавы эпізод муштры з першай часткі і іншыя эпізоды. Характэрныя ў гэтым плане і салдацкія песні-маршы. З гумарам і каларыстычна эфектна вырашана С. Картэсам гукавое афармленне сцэны ў пралогу. Тут узаемадзейнічаюць тры інструментальныя тэмбры. Каларыстычна вырашаная тэма з іх, якая ўводзіць слухачоў у свет загадкавай і чароўнай экзотыкі. Прывідны гул вібрафона, плыткія хвалі басовых званоў фартэпіяна, таямнічы шолах і мудрагеліста арытмічнае пазвоньванне талерак у спалучэнні з мільгаючым чырвона-жоўтым асвятленнем ствараюць маляўнічы фон сцэны. Тут выкарыстаны таксама дзве тэмы ва ўсходнім стылі (пентатонны напеў ксілафона і кларнета ва унісон і мелодыя, якая выконваецца паралельнымі квартамі).

У двух выпадках, захоўваючы аўтарскую волю, С. Картэс укладвае ў вусны гаспадыні бара Леакадзіі Бекбік лірычныя песні, якія гучаць цёпла і журботна—«Калі б ты не зірнуў на рэчку» і «Не старайся ты хвалю спыніць». Аднак, прыхаваныя маскай смешнага ў п'есе Брэхта сарказм, злавесны гратэск і драматызм вялікага напалу аказаліся па-за ўвагай музыкі. Адзначу, напрыклад, тры мацнейшыя драматычныя моманты. 1) Адмаўленне Гэлі Гэя ад свайго імя (у п'есе на імгненне, як маланкай, усё асвятляецца жахам адчаю жонкі маленькага чалавека). 2) Расстрэл Гэлі Гэя. 3) Пахаванне. Музыка тут гучыць, але яна бедная і таму не пераконвае. Кампазітар аднапачна выкарыстоўвае эксцэнтрычны марш у запаволеным руху, замяніўшы акардэон саксафонам або кларнетам. Такія чыста знешнія прыёмы недастатковыя для глыбока арганічнага пераўвасаблення вобраза.

Я не ведаю, як ацэньваюць спектакль тыя крытыкі, якія звычайна праходзяць міма музыкі. Для мяне, напрыклад, вельмі важна, што п'еса Брэхта аб канкрэтным часе, канкрэтнай арміі і канкрэтных характарах: гэта брытанскія каланіяльныя войскі. Зразумела, драматург ствараў не бытавую драму, і «Што той салдат, што гэты», вядома,—прытча, нават мастацкая алегорыя. Але ж і прытча (алегорыя) звычайна будуецца на жыццёвых рэаліях, яе сэнс «чытаецца» праз факты і атмасферу пэўнай рэчаіснасці. У пастаноўцы купалаўцаў акцэнт зроблены на агульным ці, як кажуць, агульначалавечым — дзея адбываецца нібы і ў наша стагоддзе. Але больш дакладна, ці пасля першай, ці пасля другой сусветнай вайны,—зразумець цяжка. «Увогуле» адзін салдат «увогуле» аднай арміі, і тэатр аднолькава іранічна ставіцца і да героя (Гэлі Гэя), і да той арміі, куды ён трапіў не па сваёй волі, згубіўшы сваё асабістае і грамадзянскае «я».

Кампазітар вымушаны ў такім рашэнні спектакля В. Раеўскім (па-свойму вынаходлівым і сапраўды тэатральным) адступаць ад якіх-небудзь нацыянальных рысаў у музыцы, схіляцца да ўсеагульнага прыёму — і трансфармацыі яе робяцца надакучлівымі і павярхоўнымі. Тэматычнага і ўнутрана апраўданага развіцця ў музычных нумарах не можа быць, калі ўсё ператвараецца ў акампанемент да відовішча «ўвогуле». Гэта асабліва адчуваецца ў другой частцы спектакля «Што той салдат, што гэты». На маю думку, якраз С. Картэс і выявіў сваёй музыкай абстрактную расплывістасць задумы спектакля. Як гэта ні здасца дзіўным, але, мяркуючы па музыцы, Брэхт у купалаўцаў... не зусім той Брэхт, які пісаў у дваццатыя гады сваю камедыю-прытчу.

ДРАМАТУРГІЯ вызначае кірунак творчых пошукаў кампазітара ў тэатры. Ісціна, відаць, агульнавядомая. Але да яе зноў вяртаешся ў думках, калі прысутнічаеш на спектаклі «Руіны страляюць ва ўпор» у Рускім драматычным тэатры БССР імя М. Горкага. Зрэшты, гэта і не драматургія — інсцэніроўка празаічнай дакументальнай кнігі.

Музыкі ў спектаклі па п'есе І. Новікава і М. Сулімава «Руіны страляюць ва ўпор» мала — мінут 15 агульнага тэатральнага часу. Аднак, якраз музыка стала эмацыянальным нервам. Яна выказвае ідэю і стылявую сутнасць спектакля.

Агульны характар музыкі — сурова-журботны, мужны, што натуральна зліваецца з трагічным змрочным дэкарацыйным рашэннем твора (А. Грыгар'янц).

Выкарыстаны Г. Вагнерам метад музычнага афармлення—кінематаграфічны. Гэта абумоўлена дэталёва «раскадраванай» структурай п'есы, тэхнікай імклівага і бачнага мантажу дэкарацый, сцэнічных палажэнняў асвятлення і да т. п. Тэмы-афарызмы (10—15 секунд гучання) нечакана і рэзка «ўключаюцца» ў гукавую тканіну спектакля да сцэны-кадра «за кадрам», «у кадры» і да т. п. Гэтыя характарыстыкі асобных герояў, вобразы-сімвалы (думка—«флаг», папярэджанне або вывад і г. д.), замалёўкі сітуацый, рэакцыя на тое, што адбываецца. Шкала такіх музычных назіранняў, рэалістычна характэрных дэталяў вельмі вялікая.

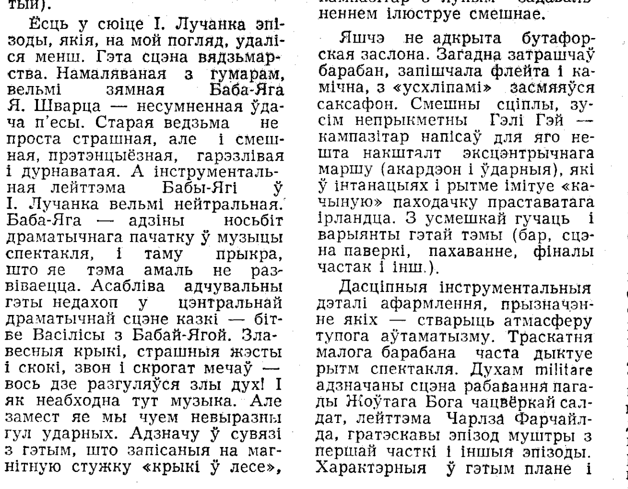
Сакрэт поспеху музыкі Г. Вагнера ў гэтым спектаклі заключаецца і ў тым, што мікра-сюіта з 30 кароткіх, эмацыянальна «спрасаваных» фрагментаў (сюды ўваходзяць паўтарэнні і варыяцыі некаторых тэм) вызначаецца вялікай вобразнай «дакладнасцю» матэрыялу і яго рацыянальнай арганізаванасцю. Адзначым чуласць кампазітара да мовы сучаснага драматычнага сімфанізму. Вельмі маляўнічыя ў яго вядучыя матывы-характарыстыкі. Г. Вагнер выкарыстаў інструментальныя тэмбры ў іх экспрэсіўным значэнні (трубныя воклічы гучаць у спектаклі як крыкі трывогі, жаху, сола валторны—гэта стогны, жальба і да т. п.). Апрача таго, ўжыты спецыфічныя фарбы, якія шырока ўжываюцца ў сучасным кіно. Гукавая застаўка, што адкрывае спектакль, выканана ў эмацыянальна напружаных тонах. Трэск стрэлаў, тупат людзей, гул машын—шум бою натуральна спалучаецца з «выбухамі» чорна-чырвоных каляровых плям, воклічамі трубы, флейты, цяжкімі маршавымі акордамі аркестра. Не менш выразная і лейттэма «чакання», якая «прадказвае» або суправаджае кожную сцэну забойства ў руінах. Матава, ледзь таямніча гучыць альт — скрадлівыя крокі, прыпынак, чаканне і сухі «шчаўчок» — быццам звініць у напружанні цішыня.

Музыка, якая малюе барацьбу і пакуты народа, вытрымана ў песенным стылі («плач» меццо-сапрана, харавое гучанне аркестравай тэмы фіналу і інш.).

У афармленні гэтага спектакля ёсць і «але», аб якім варта сказаць. Кампазітар упэўнена валодае метадам музычнай характарыстыкі, але скарыстоўвае толькі адзін «экспазіцыйны» яе выгляд, таму што паказвае, «аб'яўляе» тую ці іншую тэму ў сувязі з сітуацыяй, вобразам і г. д. Развіцця, музычнага руху матэрыялу амаль няма. Асноўныя тэмы, што з'яўляюцца без змен у трэцяй частцы, здаюцца залішнімі. Думаецца, што ў спектаклі маглі б мець месца і «доўгія» гукавыя планы драматычнага складу (тыпу фону, напрыклад). Тады фінальнае tutti з'явілася б музычным вынікам драмы, а не яшчэ адным паўтарэннем урачыстай маршавай тэмы.

У ЛЕПШЫХ пастаноўках мінскіх тэатраў кампазітары выступаюць мастакамі, якім дарагія тыя невычэрпныя магчымасці выказаць свае адносіны і сваё разуменне драматургічнай і рэжысёрскай задумы, што адкрываюцца заўсёды, калі тэатр ставіць сапраўды сцэнічны твор. Магчыма, мае назіранні спрэчныя, а ацэнак не падзеляць са мной іншыя крытыкі. Што ж, музыка—з'ява, вартая таго, каб і паспрачацца.

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

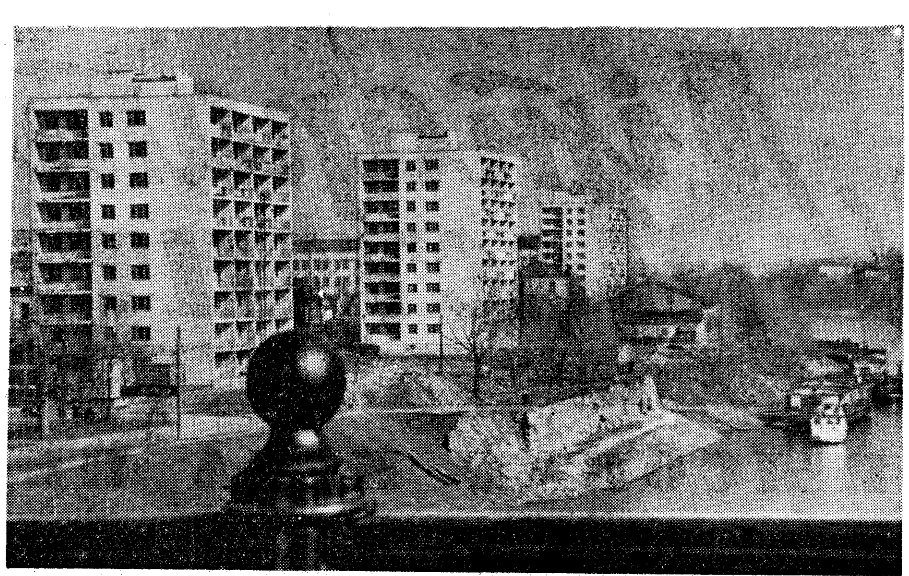


У Гомельскім абласным драматычным тэатры адбылася прэм'ера спектакля па п'есе Ю. Чапурына «Маё сэрца з табой».

Рэжысёр-пастаноўшчык — заслужаны артыст БССР І. Папоў.

На здымку — сцэна са спектакля. У ролях: Цынгаеў — заслужаны артыст БССР М. Пало, Міфодзьеў — заслужаны артыст БССР П. Філіпаў.

Фота М. МІНКОВІЧА.



Яго добра ведалі віцябляне, яго таленту апладзіравала Беларусь, ён быў выдатным акцёрам і надзвычай добрым чалавекам. Ушаноўваючы памяць аб ім, віцябляне далі гэтай вуліцы яго імя.
На здымку нашага фотакарэспандэнта У. Крука — вуліца імя народнага артыста СССР А. К. Ільінскага.

КІНО

КАДРАМ ЦЕСНА— ДУМЦЫ СВАБОДНА

Хто не любіць фільмы аб прыродзе? Поўнаметражныя і мініяцюры, каляровыя і чорна-белыя... Захапляюць нас прыгажосць пейзажа, нечаканыя ракурсы і мантаж па-новаму знятых месц. Але як часта думка наша пры гэтым ціхамірна дрэмле! Дрэмле, нават калі на экране «бушуюць страсці» — акіянскі шторм, вывяржэнне вулкана, бой звяроў. Я адношу такія фільмы да разраду ілюстрацыйных, гэта — жывыя малюнкі з дзённікаў турыстаў або паляўнічых, альпіністаў або карэспандэнтаў. Фільмы, якім суджана жыць толькі пакуль іх глядзіш, яны нібы баяцца святла. Чалавек у такіх кінастужках — неабавязковы дадатак. Адносіны чалавека да прыроды, іх узаемасувязь не паказаны ні выяўленча, ні з дапамогай аўтарскага каментарыя.

Супрацьстаяць такім сузіральна-ілюстрацыйным стужкам фільмы, створаныя дзейсным аўтарскім калектывам. З беларускіх кінатвораў парадавалі гледачоў стужкі пра возера Нарач і славуты Нёман, пра Браслаўшчыну і Белавежу, пра Рэчыцу і запаведнік над Бярозай-ракой... Тут варта назваць імёны пісьменнікаў А. Вялюгіна і Э. Карпачова, рэжысёраў С. Сплашнова, С. Браўдэ, В. Сукманава, У. Скітовіча, аператараў В. Шаталава, Р. Масальскага і Г. Лейбмана, імёны тых, хто ўмее расказваць з экрана аб харастве прыроды зацікаўлена і прафесіянальна ярка. У лепшых пейзажных стужках нашай студыі ёсць роздум аб жыцці і змястоўная размова аб месцы чалавека ў прыродзе.

Пра гэта — і новы маленькі дакументальны фільм творчага аб'яднання «Летапіс» кінастудыі «Беларусьфільм» «Паляванне са старым сабакам». Усяго адна частка, толькі дзесяць мінут экраннага часу і ні адзінага слова дыктарскага тэксту. А роздуму — на гадзіны.

Паркан у густым асеннім павуцінні (гэта знята падкрэслена буйна, з графічнай выразнасцю). Потым —сабака. Ён спіць. Чаму гэтыя два кадры стаяць побач? Якая паміж імі сэнсавая сувязь?

З туману ўзнікае коннік. Цішыню раніцы разразае пускач трактара, і дым з выхлапной трубы збівае на дол лісце з дрэва. Збівае... Рэжысёр і аператар акцэнтуюць на гэтым увагу гледача? Не, у іх так, відаць, атрымалася выпадкова: далей усё ціхамірна. Трактар выехаў з варот. Уздоўж плоту, не спяшаючыся, ідуць жанчыны з кошыкамі, відаць, у поле, выбіраць бульбу... І раптам зноў аўтары інтрыгуюць нас: «погляд» камеры пераходзіць з сабакі, што спіць, на чалавека, які корпаецца з нейкай драцяной пляцёнкай. Клетка, ці што?.. А побач другі чалавек чысціць ружжо.

Усё ясна, збіраюцца на паляванне. Вось яны ўжо ідуць полем і ўслед за імі пляцецца сабака, той самы. Ён сапраўды стары: вялая хада, востры хрыбет...

Асенні ціхі пейзаж: поле, стог, воблака ў небе... Знята любоўна, але строга, без сусальнасці. Сабака ў кадры адзін, спыніўся, глядзіць кудысьці. І адразу ж за гэтым — статак кароў праз марыва. А можа гэта і не марыва зусім, а дымка перад сабачымі вачыма: старасць...

Потым, пасля прагляду фільма, пачнуць прыгадвацца і іншыя дэталі, ёмкія і дакладна «працуючыя» на раскрыццё задумы карціны. Але давайце паглядзім, што гэта за паляванне, ды яшчэ са старым сабакам...

Сабака хаваецца за ўзгоркам, і на экране з'яўляецца бульдозер, які зразае хмызняк. А ён якія адносіны мае да палявання? Не спяшайцеся з вывадамі — самыя непасрэдныя...

Сабака замёр на беразе рэчкі, насцярожана прынюхваецца. І раптам — куды падзелася старасць! Сабака пачынае разграбаць зямлю, азіраецца на людзей, нібы просіць памагчы... Не буду пераказваць зместу кадраў аб тым, як выгналі з нары і злавілі бабра.

Людзі нясуць яго ў той самай драцяной клетцы, якую мы бачылі ў пачатку. Праходзяць міма бульдозера. Услед пляцецца стары сабака, зноў вялы і, здаецца, абыякавы да ўсяго на свеце. Бабра прынеслі да возера і... выпусцілі ў ваду.

Вось, аказваецца, што за паляванне: каб ратаваць звера. Ды і не паляўнічыя гэта, а егеры Чэрыкаўскага заказніка.

Дзень канчаецца. Вяртаецца з пашы статак. Плыве па вячэрняй рацэ лодка. Курыцца лазня. Сядзіць сабака, глядзіць кудысьці ў далячынь слязлівымі вачыма і «думае» сваю сабачую думку... А потым — новая раніца, зноў егеры нясуць бабра і з імі — сабака. Стары... І ўспамінаецца паркан, затканы павуціннем, трактар, лісце, што ападае з дрэва... Стомлены егер капае зямлю, дабіраючыся да бабра, які затаіўся ў зямлі, а ў наступным кадры бульдозер пераварочвае велізарную камлыгу зямлі з дзвюма бярозкамі на ёй...

Увесь вобразны лад карціны, у якой няма ніводнай лішняй дэталі,—ад паэтычных сельскіх пейзажаў, якія акаймоўваюць яе, да напружаных эпізодаў адлову звера — падначалены думцы: калі ласка, будзьце асцярожныя з прыродай, ахоўвайце яе...

Сцэнарысту Б. Казанаву, рэжысёру Ю. Лысятаву і аператару А. Сіманаву ўдалося стварыць глыбокую па змесце карціну, у якой, перафразіраваўшы словы, адрасаваныя да літаратараў, — кадрам цесна, а думцы свабодна. І няма сузіральнасці. А гэта так добра!

А. БРАІЛОЎСКІ.

З пошты ЛіМа

ХАЙ ГУЧАЦЬ АРГАНЫ...

Некаторыя думаюць, што ў нас, у Беларусі, ёсць толькі адзін арган — той, што ў Мінскай філармоніі. А іх не адзін і не дзесяць, а некалькі дзесяткаў. Я маю на ўвазе тыя арганы, што знаходзяцца ў дзеючых і бяздзеючых касцёлах. Мне здаецца, што час ужо абласным упраўленням культуры падбаць аб іх. Без гаспадара, без догляду каштоўныя музычныя інструменты псуюцца. Прыватным жа аматарам музыкі цяжка прывесці іх у парадак. А як бы хацелася ім слухаць арганную музыку без выезду ў сталіцу!

Арган — запаветная мара і кожнага музычнага вучылішча. Вось бы і перавезці арганы з закрытых касцёлаў на вучэбныя сцэны — калі ласка, вучыся іграць, слухай гастралёраў-арганістаў. Аднак з мноства музычных навучальных устаноў рэспублікі набылі арганы толькі тры —Брэсцкае і Маладзечанскае вучылішчы і Другая музычная школа Мінска. У мінскай школе арган дзейнічае ўжо два гады, а ў Маладзечна ён загучыць сёлета.

Перавозка, устаноўка аргана на новым месцы патрабуе нямала клопату. Паўстае праблема — дзе яго ўстанавіць. Арган—не фартэпіяна, яму па ўсіх вымярэннях патрэбна прастора, і не проста вялікая прастора, а зала. Можа і ў гэтым прычына, што брэстаўчане ажно пяць гадоў трымаюць разабраны арган у гаражы. Зараз для вучылішча будуецца новае памяшканне, і трэба абавязкова нешта прыдумаць (ці пашырыць сцэну, ці зрабіць прыбудову), каб устанавіць арган.

Ёсць яшчэ адзін, на мой погляд, неблагі варыянт. Арганныя залы можна абсталяваць у закінутых касцёлах — у навагрудскім касцёле св. Міхаіла, напрыклад, або ў слонімскім касцёле св. Андрэя. Такім варыянтам можна было б адразу «забіць трох зайцаў» — трымаць у добрым стане помнік архітэктуры, зберагчы інструмент і атрымаць канцэртную залу з выдатнай акустыкай. Такія канцэртныя залы можна было б абсталяваць не толькі ў Навагрудку і Слоніме.

Нельга не сказаць і пра званы. З іх, як быццам, ніякай карысці— у канцэртную залу не паставіш, а біць у набат у наш час і пры цяперашняй тэхніцы няма патрэбы. Але і здаваць званы на металалом, у пераплаўку гэтак жа недарэчна, як недарэчна пераплаўляць на цвікі бердышы або здымаць на золата пазалоту са старых ікон. Я зусім не заклікаю да крайнасці — падобна Плюшкіну збіраць усё без разбору. Але калі званам знаходзіцца ўжытак, дык чаму б іх не захаваць! У нас ёсць пустыя шматярусныя званіцы пры будынках, аб'яўленых помнікамі. Яны стануць больш цікавымі, калі іх упрыгожыць наборам званоў. Частку званоў можна выкарыстаць і як самастойныя дэкаратыўныя элементы: стаяць жа на музейных дварах старыя гарматы, стаіць у Маскве Цар-звон. Адным словам, месцы для іх ёсць, трэба толькі паклапаціцца, каб яны трапілі туды, а не ў плавільную печ.

К. ТАРАСАЎ,
інжынер.

ПЕРАКЛІЧКА СЕЛЬСКІХ КЛУБАЎ

ЭСТАФЕТА КРОЧЫЦЬ ПА ВЁСКАХ

Некалькі гадоў назад па прапанове райкома партыі ў Высоцкім сельскім Савеце быў скліканы раённы сход сельскай інтэлігенцыі. На ім шчыра пагаварылі аб ролі настаўнікаў, медработнікаў, спецыялістаў сельскай гаспадаркі ў пашырэнні культурнага ўзроўню насельніцтва. Пасля гэтага сходу пры сельскіх Саветах раёна пачалі арганізоўвацца саветы інтэлігенцыі. Яны ўзялі арганізацыю культурнага жыцця ў свае рукі. Многія з гэтых саветаў накапілі ўжо немалы вопыт работы.

Каб абагульніць гэты вопыт, зрабіць яго здабыткам іншых саветаў і клубаў, раённы аддзел культуры сістэматычна праводзіць эстафеты. Першая эстафета прайшла пад дэвізам «Жыве на сяле інтэлігент». Перад перадачай эстафеты кожны савет запаўняў у спецыяльным альбоме некалькі старонак. У фотаздымках і подпісах да іх расказвалася аб дзейнасці савета і асяродка культуры. Акрамя таго, пры перадачы эстафеты абавязкова чытаўся даклад аб вопыце работы, паказваўся вялікі канцэрт.

У гонар 50-годдзя БССР па раёне прайшла новая эстафета — «Табе, слаўны юбілей Савецкай Беларусі». Яна памагла выявіць новыя цікавыя формы работы, расказаць пра [illegible]. Гэта і вусныя часопісы «Край мой — гордасць мая», «Яны не шкадавалі сябе, каб шчасце [illegible]», і клубы рэвалюцыйнай, баявой і працоўнай славы, і тэарэтычныя канферэнцыі на тэму «Дарога ў 50 гадоў», і фестывалі мастацкай самадзейнасці. Яскрава было відаць, што інтэлігенцыя раёна смела ўзяла на свае плечы частку нялёгкай ношы — выхаваўчую работу ў масах, уздым культуры сяла.

Зараз, рыхтуючыся дастойна сустрэць 100-годдзе з дня нараджэння У. І. Леніна, установы культуры ўжо смела абапіраюцца на канкрэтную дапамогу мясцовай інтэлігенцыі. Возьмем для прыкладу Пугляйскі сельскі клуб. У ленінскіх чытаннях, тэматычных вечарах, якія тут праводзяцца, заўсёды ўдзельнічаюць настаўнікі сярэдняй школы В. Котаў, З. Кісель, дырэктар саўгаса В. Аліноўскі, аграном М. Лапцюхоў і іншыя.

Са студзеня мы пусцілі новую эстафету — «Імя Леніна ў сэрцы кожным». Старшыні саветаў інтэлігенцыі выступаюць у суседніх сельсаветах з дакладам «Жыццё і дзейнасць У. І. Леніна — прыклад служэння Радзіме, народу». Пасля даклада яны дзеляцца вопытам работы. Так, інтэлігенцыя гарадскога пасёлка Копысь расказала на сустрэчы ў Смальянскім сельсавеце, што за апошнія месяцы ў Копысі праведзена два пасяджэнні клуба рэвалюцыйнай славы, вечар, прысвечаны 100-годдзю Н. К. Крупскай, сістэматычна чытаюцца лекцыі аб жыцці і дзейнасці Уладзіміра Ільіча, настаўнікі дапамагаюць сельскім бібліятэкам збіраць матэрыялы для гісторыка-рэвалюцыйнага музея.

Шмат чаго можа расказаць суседзям старшыня савета інтэлігенцыі Арэхаўскага пасялковага Савета І. Холькін. Выдрыцкі Дом культуры, Дом культуры Белдрэс і Брухаўскі сельскі клуб, якія знаходзяцца на тэрыторыі пасялковага Савета, як ніколі, актывізавалі сваю работу. У Выдрыцкім Доме культуры, напрыклад, праведзена некалькі цікавых вечароў: «Ленін з намі, ён з намі навекі», «Старонкі гісторыі расказваюць», «Друг і саратнік вялікага Леніна». Добра папрацавалі актывісты клуба ў нядаўнюю перадвыбарчую кампанію. Члены таварыства «Веды» чыталі лекцыі і даклады, праводзілі гутаркі, а ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці выступалі з канцэртамі перад выбаршчыкамі. Трывала ўкараніліся тут вечары гісторыі [illegible], навонароджаных, праводы ў Савецкую Армію.

Шмат новых форм клубнай работы ўвялі межаўскія ўрачы, настаўнікі, спецыялісты сельскай гаспадаркі. Нягледзячы на тое, што у клубе няма загадчыка, культурнае жыццё ў вёсцы бруіць. Савет інтэлігенцыі ўзначальвае настаўнік Ф. Дзюбанаў. У савет інтэлігенцыі ўваходзяць [illegible] калгаса імя Фрунзе: механік Я. Баркоўскі, ветурач В. Мацюк, старшыня калгаса В. Бандарэнка. Аматары сцэны часта паказваюць вяскоўцам свае спектаклі. Асаблівым поспехам карыстаецца «Цуд» У. Корбана, «Ганка» У. Галубка, «Папараць-кветка» І. Козела і інш.

Многа клопатаў у старшыні савета інтэлігенцыі Зубаўскага сельсавета агранома калгаса імя Я. Купалы В. Каўшыркі. Апрача сельскага клуба, тут ёсць чатыры брыгадныя. Кожны з іх стаў нібы філіялам сельскага. Люба паглядзець на [illegible]. Усе сельскія клубы — дзейсныя установы культуры. У іх добры знешні і ўнутраны выгляд. Тэрыторыя каля будынкаў добраўпарадкавана, азелянена. Клубы забяспечаны музычнымі інструментамі. У добрым кантакце працуюць тут інтэлігенцыя і клубныя работнікі, кіраўнікі сельсавета і калгаса. Інтэлігенцыя падрыхтавала агітбрыгаду, якая абслугоўвае калгаснікаў у час веснавой сяўбы. Сістэматычна праводзяцца тут вечары ўшанавання ветэранаў Айчыннай вайны, удзельнікаў вызвалення Оршы і раёна ад нямецкіх захопнікаў, вечары-расказы аб ардэнах і медалях Савецкага Саюза.

Вось так, з дапамогай сельскай інтэлігенцыі клубныя установы дапамагаюць працаўнікам раёна культурна і змястоўна праводзіць свой вольны час, развіваць іх духоўна, развіваць свае здольнасці.

В. БАРЫСАВА,
загадчык аддзела культуры Аршанскага райвыканкома.

Сярод кніг

СЛОВА БЯРЭ ЧЫТАЧ

ДЗІВОСНЫ СВЕТ КАЗКІ

Добрай славай карыстаюцца кніжкі з серыі «Школьная бібліятэка», якую выпускае выдавецтва «Народная асвета».

Летась у гэтай серыі выйшла кніга старэйшага беларускага паэта Уладзіміра Дубоўкі «Казкі». Юны чытач ужо ведае многія з казак, якія склалі гэтую кніжку: яны друкаваліся ў дзіцячых часопісах і газетах, гучалі па радыё, некаторыя з іх увайшлі ў школьныя чытанкі і падручнікі. Цяпер жа дзеці маюць магчымасць прачытаць іх усе разам.

Казкі, якія ўвайшлі ў кнігу, розныя па паходжанню. Адны з іх — арыгінальныя, яны прыдуманы самім паэтам, другія напісаны паводле беларускіх народных твораў, трэція — апрацоўкі казак іншых народаў. Усіх іх аб'ядноўвае, аднак, жаданне аўтара праз дзівосны свет казак навучыць дзяцей глыбей разумець жыццё, дапамагчы ім расці працавітымі, мужнымі, смелымі, праўдзівымі і сумленнымі, прывіць ім павагу да старэйшых, любоў да сваёй радзімы.

Адкрываецца зборнік казкай «Цудоўная знаходка». Яна — нібы ўступ да кнігі. Дзеці знаходзяць на дне возера Крамань дзівосны куфэрак. У ім — «казачныя ўсе героі: з нашых казак, з нашых баек». Адчыніўшы вечка гэтага куфэрка, дзеці ўваходзяць у казачны свет, створаны паэтам.

Вось казка «Хто дужэйшы?» Сюжэт яе вядомы: Мароз, Сонца, Вецер і Хмара вядуць спрэчку, хто з іх дужэйшы. Яны ніяк не могуць дайсці да ладу, пакуль спрэчку іх не вырашае чалавек — палешук-дрывасек. Ён нястомна працуе і працай падначальвае сабе ўсе сілы прыроды:

Тады пазнаў вялікі сход,
што ні Мароз, ні снег, ні лёд,
ні Вецер з Хмарай на чале,
ні Сонца ў казачным святле
не пераможуць сілы той,
якая ў працы ёсць людской.

Чалавек працы мае дасціпны розум і добрае сэрца, ён багаты розумам, вынаходлівы, ён знойдзе выйсце з любога выпрабавання, перад ім аказваюцца нікчэмнымі паны-багачы. Ганарысты пан лічыў сябе разумнейшым за ўсіх, але яго лёгка абхітрыў сціплы селянін-працаўнік (казка «Вяльможны Пых»).

Лёгка спраўляецца з усімі заданнямі пана-самадура простая дзяўчына, дачка прыгоннага селяніна, і ўрэшце пан у ганьбе змушаны адступіцца ад яе бацькі, які не зняў перад ім шапкі («Разумная дачка»).

У казцы «Кветка Шчасця» расказваецца пра тое, як людзі шукалі лепшай долі, як працоўныя змагаліся за сваё шчасце і яго «грамадой адваявалі» ў паноў.

«Старобінскай казкай — Салігорскай быллю» завяршаецца кніга. Пісьменнік расказвае, як, прагнаўшы паноў,

...рабочыя, сяляне
ўсе з'ячнілі дазвання.
гаспадарыць сталі самі
працавітымі рукамі.

На роднай зямлі адбываюцца казачныя ператварэнні, «казка стала явай і вялікай нашай славай»: растуць новыя гарады, «ходзяць волаты-машыны», «ўладарым мы ў паветры, зазірнулі мы і ў нетры», непадалёк ад Старобіна збудаваны камбінат, які дасць «многа розных хімікатаў». Так пісьменнік, карыстаючыся формай казкі, спрабуе паказаць ход гісторыі, даць дзецям уяўленне аб зменах, што адбыліся ў жыцці людзей і адбываюцца ў нашы дні, калі казка стала народнай.

На жаль, не ўсе старонкі кнігі аднолькава цікавыя. Адны казкі запамінаюцца дасціпнасцю, выдумкай, нечаканымі прыгодамі, умела выпісанымі казачнымі персанажамі, тактоўнай павучальнасцю, іншыя ж, мусім адзначыць, наўрад ці ўразяць дзіцячае ўяўленне. Так, напрыклад, казка «Чые рукі прыгажэйшыя» здаецца нам і расцягнутай, і далёкай сваім зместам ад дзіцячых інтарэсаў. Акрамя таго, верш казкі нейкі аднастайны, вялы, а павучанне дужа прасталінейнае.

Хочацца адзначыць яшчэ і тое, што ў некаторых творах пісьменнік толькі пераказвае вядомыя казачныя сюжэты, не надаючы ім навізны, не ўзбагачаючы іх змест.

М. СТРАЛЬЦОЎ,
настаўнік Чапліцкай сярэдняй школы.
Слуцкі раён.

Уладзімір Дубоўка. «Казкі». «Школьная бібліятэка». Выдавецтва «Народная асвета». Мінск. 1968.

ТЭМА ДАСЛЕДАВАННЯ — ПЕРАКЛАД

Беларускі мастацкі пераклад мае даўнюю гісторыю. Першыя спробы ў гэтай галіне належаць яшчэ В. Дуніну Марцінкевічу, Ф. Багушэвічу, Я. Лучыне, А. Гурыновічу, А. Абуховічу. Выключную ўвагу перакладам аддавалі класікі нашай літаратуры — Я. Купала, Я. Колас, М. Багдановіч. Яны не толькі пакінулі нам выдатныя ўзоры перакладаў, але і стварылі нацыянальную школу мастацкага перакладу.

На жаль, і да гэтага часу тэорыя і гісторыя беларускага мастацкага перакладу распрацавана надзвычай слаба. Калі не лічыць прац С. Александровіча, Д. Палітыкі і асобных артыкулаў аб рабоце таго ці іншага перакладчыка, у нас няма абагульняючых тэарэтычных прац, у якіх бы праблемы мастацкага перакладу ставіліся і даследаваліся ў гістарычным плане.

У гэтай сувязі пэўную цікавасць уяўляе кніга Н. Лапідуса «Замежная літаратура ў беларускіх выданнях і перакладах». Гэта першая спроба разгледзець праблемы перакладу ў гістарычным плане.

У першым раздзеле — «Традыцыі мастацкага перакладу ў Беларусі» — даецца агульная характарыстыка перакладчыцкай дзейнасці Я. Купалы, Я. Коласа і М. Багдановіча. На жаль, раздзел гэты носіць больш інфармацыйны, чым даследчыцкі характар. Так, напрыклад, там, дзе аўтар спрабуе рабіць тыя ці іншыя тэарэтычныя вывады, ён часцей за ўсё спасылаецца на работы Д. Палітыкі і С. Александровіча.

Такога ж даведачнага характару і другі раздзел кнігі — «Замежная літаратура ў беларускіх перакладах (1917—1941 гг.)». У гэтым раздзеле вылучаюцца, бадай, толькі тыя старонкі, якія прысвечаны аналізу перакладаў Ю. Гаўрука анталогіі замежнай паэзіі «Кветкі з чужых палёў» (1928 г.).

Больш цікава і на значна вышэйшым гісторыка-тэарэтычным узроўні напісаны наступныя раздзелы. Цікавыя яны перш за ўсё тым, што ў іх аўтар вядзе канкрэтную гаворку пра беларускі мастацкі пераклад, робіць аналіз канрэтных перакладаў. Тонкія і, думаецца, слушныя назіранні Н. Лапідуса над перакладам М. Багдановіча оды Гарацыя «Помнік», над перакладамі Ю. Дрэйзіна «Антыгоны» і «Цара Эдыпа» Сафокла, «Лісістраты» Арыстафана, «Адысеі» і «Іліяды» Гамера.

З творчай лабараторыяй Ю. Гаўрука, К. Крапівы, У. Дубоўкі, Я. Семяжона, з іх працай над перакладамі твораў Шэкспіра знаёміць нас аўтар у раздзеле «Шэкспір на беларускай мове». Даследчык правільна адзначае, што Шэкспір — адзін з найцяжэйшых аўтараў для перакладчыкаў. Адна з цяжкасцей, з якой сутыкаюцца перакладчыкі вялікага англійскага драматурга, — захаванне прынцыпу эквілінарнасці. Цяжкасць гэтая ад таго, што англійскае слова амаль у два разы карацейшае, чым беларускае. Аналізуючы пераклады «Рамео і Джульеты», «Гамлета», «Атэла», санетаў Шэкспіра, Н. Лапідус пераканаўча даводзіць, што беларускія перакладчыкі справіліся з гэтай цяжкай задачай: выкарыстаўшы выяўленчыя сродкі роднай мовы, яны перадалі своеасаблівасць стылю, рытмікі і інтанацыі арыгіналаў.

Удалымі можна лічыць і раздзелы, прысвечаныя перакладам з Бёрнса і Байрана. У прыватнасці, з вялікай цікавасцю чытаюцца старонкі, на якіх аўтар расказвае аб рабоце Я. Семяжона над перакладамі твораў вялікага шатландскага паэта. Даследчык паказвае, што беларускі перакладчык здолеў захаваць «эмацыянальнае напружанне лірыкі Бёрнса, увесь яе музычны лад, размоўныя інтанацыі і багацце рытмікі», здолеў узнавіць усё гэта на роднай мове.

Кніга Н. Лапідуса — карысны дапаможнік для перакладчыкаў, літаратуразнаўцаў, студэнтаў, для ўсіх тых, каму блізка і дорага развіццё роднай культуры і літаратуры. Яна з'яўляецца адной з тых нешматлікіх пакуль што старонак гісторыі мастацкага перакладу ў Беларусі, якую трэба яшчэ напісаць.

М. ВОІНАЎ,
аспірант Гомельскага педінстытута.

Н. І. Лапідус. «Зарубежная література ў беларускіх выданнях і перакладах». Выпуск І. На рускай мове. Выдавецтва БДУ імя У. І. Леніна. Мінск. 1968.

ЗВІНЯЦЬ ЗВАНОЧКІ

Не так даўно ў выдавецтве «Беларусь» выйшла з друку кніжачка вершаў Міколы Хведаровіча «Лясныя званочкі». Адрасавана яна дзецям малодшага ўзросту. Выдадзена кніжка хораша. Яна прыцягвае ўвагу дзяцей ужо сваёй яркай маляўнічай вокладкай. Спадабаюцца юным чытачам і многія сабраныя ў ёй творы.

Так, запомняць, думаецца, дзеці верш «Знаходка» — пра тое, як трое хлопчыкаў, ідучы са школы, знайшлі кашалёк з грашыма і, крыху павагаўшыся, аддалі яго паставому, каб той перадаў знаходку гаспадару, і верш «Вазьмі мяне, тата...» — пра тое, як малы Петрусёк прасіў бацьку ўзяць яго з сабой на поплаў, дзе хлопчыку мроілася шмат радасных адкрыццяў.

Гэтыя вершы сведчаць аб тым, што паэт любіць дзяцей, ведае іх інтарэсы, захапленні і турботы і ўмее знайсці патрэбныя словы, дэталі, фарбы, каб расказаць пра ўсё гэта ярка і хвалююча.

Змястоўнымі, цікавымі ўяўляюцца мне і вершы «Гасцінец», «Паслушны сынок», «Балельшчык», «Пра Янку і гулянку», «Хвалько».

Палюбяцца дзецям і вершы пра розныя з'явы прыроды, пра насельнікаў нашых лясоў, у прыватнасці, такія вершы, як «Вавёрка», «Верабейка», «Лясныя званочкі» і інш.

На вялікі жаль, звон «лясных званочкаў» часам гучыць, калі можна так сказаць, не вельмі чыста, з хрыпам. Напрыклад, у тым жа, увогуле неблагім, вершы «Лясныя званочкі» раптам натыкаешся на такія радкі:

Вяртлявыя, **як пстрычкі,**
Снуюць вакол сінічкі...

Мне цяжка ўявіць (а тым больш, думаецца, дзецям), як гэта могуць пстрычкі снаваць ды вярцецца?

У вершы «На суботніку» чытаю:

Дзень асенні прамяністы
Сакаўныя спеліць **кісткі**
(гронкі. — **Я. І.**)

У вершы «Шчыгалок»:

Цяпер у нашым доме
Спяваць табе зімой.
Не так сабе, вядома,
А ў клетцы **распіснай.**

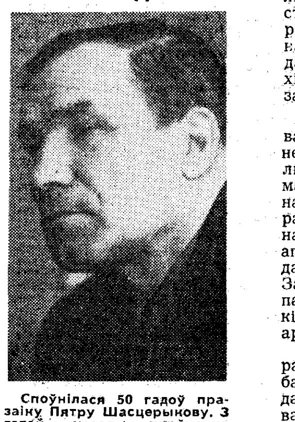
Такое, мякка кажучы, ніякавата чытаць у кніжцы вопытнага паэта.

Я. ІВАНОВІЧ,
рэдактар выдавецтва «Народная асвета».

Мікола Хведаровіч. «Лясныя званочкі». Выдавецтва «Беларусь». Мінск. 1968.

ВІНШУЕМ З ЮБІЛЕЕМ!

Пятру ШАСЦЕРЫКОВУ — 50 ГАДОЎ



Споўнілася 50 гадоў празаіку Пятру Шасцерыкову. З гэтай нагоды праўленне Саюза пісьменнікаў БССР накіравала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Пятро Паўлавіч!

Па-сяброўску вітаем Вас у дзень Вашага пяцідзесяцігоддзя.

Вы прыйшлі ў літаратуру як журналіст, як аўтар нарысаў і замалёвак, прысвечаных мірнай стваральнай працы савецкіх людзей у пасляваенны час. Нашаму кіпучаму жыццю, слаўным справам будаўнікоў камунізма прысвяцілі Вы і свае наступныя творы — аповесці, апавяданні, нарысы. Для іх характэрны баявітасць, надзённасць тэматыкі, акрэсленасць аўтарскай пазіцыі, стылявая дакладнасць.

Не можам не адзначыць таксама і Вашу грамадскую работу. З'яўляючыся сакратаром Магілёўскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў БССР, Вы нямала робіце для выхавання творчай моладзі, для прапаганды беларускай літаратуры.

Жадаем Вам, Пятро Паўлавіч, добрага здароўя, новых творчых пошукаў, шчасця ў асабістым жыцці».

Рэдакцыя газеты «Літаратура і мастацтва» шчыра далучаецца да гэтых віншаванняў і пажаданняў.

У САЮЗЕ ПІСЬМЕННІКАЎ

Адбыўся справаздачна-выбарчы сход секцыі крытыкі і літаратуразнаўства. Са справаздачай аб рабоце секцыі выступіў старшыня бюро Н. Пашкевіч. В. Каваленка зрабіў інфармацыю аб дзейнасці савета па крытыцы пры праўленні Саюза пісьменнікаў СССР.

У спрэчках выступілі А. Яскевіч, У. Юрэвіч, М. Ларчанка, В. Барысенка, Р. Бярозкін і І. Мележ.

Абрана новае бюро секцыі ў наступным складзе: Д. Бугаёў (старшыня), П. Дзюбайла (намеснік), В. Каваленка, М. Ларчанка, А. Мальдзіс, Н. Пашкевіч, Р. Шкраба і А. Яскевіч (сакратар).

ІНФЛЯЦЫЮ ТРЭБА ПРАДУХІЛІЦЬ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

Засмучае лёгкасць, з якой паасобныя аўтары ставяцца да літаратуры малых форм. Можна назваць дзесяткі апавяданняў, напісаных па няхітрым сюжэце: убачыў — занатаваў.

Што ж, кожны мае права пісаць і так, але не кожны твор заслугоўвае пуцёўкі ў друк у любым выглядзе, незалежна ад яго ідэйных і мастацкіх вартасцей. Высокая патрабавальнасць, як вядома, ніколі не шкодзіла ні аўтарам, ні рэдакцыям. А пакуль такой усеагульнай патрабавальнасці няма: у навелістыцы апошняга часу на кожны ўдалы твор прыпадае, мабыць, не меней за пяць пустацветаў. Замест мастацкага даследавання новых з'яў падаюцца іх знешнія прыкметы, замест разведкі новых тэм распісваюцца даўно здадзеныя ў архіў прыналежнасці ўчарашняга рэквізіту.

Калі тысячы лепшых людзей паехалі з горада ў вёску, каб практычна ўдзельнічаць у барацьбе за далейшы ўздым сельскай гаспадаркі, навелістыка адгукнулася на гэта мностввам апавяданняў, у пераважнай большасці якіх вар'іраваліся толькі два канфлікты: свядомы муж ахвотна едзе ў калгас, а дурная і адсталая жонка ніяк не хоча адарвацца ад гарадской кватэры; новы старшыня мог бы вельмі хутка паставіць на ногі калгас, але кансерватары не даюць яму поўнага разгарнення.

Затым касякамі пайшлі апавяданні пра людзей, якія ў свой час пакінулі вёску, а потым вярнуліся да зямлі. Сацыяльныя, эканамічныя фактары, якія штурхалі людзей на адрыў ад зямлі, як правіла, не раскрываліся. Я нават і цяпер добра памятаю апублікаванае ў той час апавяданне Івана Сіняўскага «Бацька прыехаў» — пра калгаснага каваля, які пакінуў вёску толькі таму, што яго пакрыўдзілі пры размеркаванні прывезеных шэфамі падарункаў.

Варта было прызначыць пенсію ветэранам калгаснай працы, і мы з вамі чытаем нямала апавяданняў і на гэтую тэму, але зноў жа на першым плане аказваюцца аспекты другарадныя і канфлікты надуманыя, дробязныя. У адным выпадку былы вясковы актывіст, чалавек разумны і яшчэ дастаткова энергічны, не ведае, чым заняцца, і радуецца, калі можна каму-небудзь зрабіць паслугу — зашкліць вокны, падправіць плот. У другім выпадку пенсіянерцы здаецца, што яе колішнія заслугі ацэнены скупавата і яна дамагаецца не звычайнай, а персанальнай пенсіі. У трэцім выпадку пенсіянер-калгаснік пераязджае ў горад да сына або дачкі і не можа там прыстасавацца да нязвыклых умоў жыцця... Аператыўнасць нібыта і захавана — навеліст адгукнуўся на новую з'яву. Але што даюць чытачу такія водгукі? Хіба здольны яны прыцягнуць увагу да сацыяльных і этычных праблем, якія паўсталі перад вёскай у сувязі са з'яўленнем цэлай арміі людзей, што маюць права на заслужаны адпачынак і не парываюць з калгаснай вытворчасцю?

Не трэба думаць, што слабым веданнем жыцця грашаць адны толькі маладыя навелісты, што толькі яны не папаўняюць свае запасы назіранняў. У сувязі з дыскусіяй на старонках газеты «Літаратура і мастацтва» я нанава перачытаў апавяданні многіх сталых аўтараў і вельмі здзівіўся, заўважыўшы амаль аднолькавыя недахопы ў ветэранаў навелістыкі і ў маладзейшых нашых апавядальнікаў.

Спашлюся на дзве кнігі — «Таполі юнацтва» І. Навуменкі і «Скрозь жывуць людзі» М. Капыловіча.

Іван Навуменка непрыкметна для сябе пачаў паўтарацца, эксплуатаваць даўно вычарпанае ім жа самім. Тое, што ў свой час было адкрыццём, новым словам, сёння, у паўторных варыянтах, ператвараецца ў штамп.

Навуменка пачаў вельмі хораша. Успомнім яго апавяданні «Жуль Верн», «Эх, махорачка...», «Трое з зялёнай будкі», «Пераломны ўзрост». То былі творы, маладыя героі якіх у пошуках свайго месца ў жыцці адкрывалі саміх сябе, вучыліся пазнаваць людзей. Большасці з іх давялося рабіць першыя самастойныя крокі ва ўмовах вайны.

Натрапіўшы на багатую залатую жылу, пісьменнік, мабыць, палічыў адкрытыя ім скарбы незлічонымі. І хоць самародкі цяпер трапляюцца даволі рэдка, пісьменнік не пакідае аблюбаванай жылы, не пераносіць свае пошукі на суседнія, яшчэ не разведаныя ўчасткі. Таму чацвёртая кніга апавяданняў Івана Навуменкі «Таполі юнацтва» не з'яўляюцца для пісьменніка крокам уперад. Героі апавяданняў «Трымценне дубовага лісця», «Ракеты над горадам», «Чуеце, хлопцы?», «Соль», «Салдаты вярнуліся» — нашы старыя знаёмыя, толькі імёны пісьменнік даў ім інакшыя.

Так выглядаюць творы аб маладых удзельніках вайны. Не сказаць, каб дужа многа знаходак было і ў апавяданнях «Па грыбы», «Здарэнне на паўстанку Вялікія Іваны», «Рыжыя коні», «Пракуроры», «Пад пошум дубоў». Іх агульная хіба — пасіўнасць герояў, сузіральнасць. Пісьменнік не даў ім раскрыць свае сілы і здольнасці. Не вельмі сябе праявіш на зборы грыбоў, у заляцаннях да жанчыны ў доме адпачынку, у надуманых спрэчках аб тым, дзе лепей працаваць — у калгасе ці саўгасе. Цяжка здагадацца, што хацеў сказаць аўтар апавяданнем «Пракуроры», якое штучна прывязана да нафтаздабывання ў нашай рэспубліцы. Тут гаворка ідзе пра злодзея, канакрада, чалавека, які рэдка вылазіў з турмы. У час вайны ён «узяўся за ранейшае» — краў у немцаў шынялі, мундзіры, прадукты. Пляменнік «Кручанага Аркашкі» быў партызанам, а ў нашы дні ён стаў адным з разведчыкаў нафты на Палессі. Калі ўдарыў нафтавы фантан, больш за ўсіх радаваўся... адстаўны канакрад. Адным словам, за нейкае імгненне ў свядомасці злодзея адбыўся поўны пераварот, які нібыта і не патрабуе мастацкага абгрунтавання.

Мікола Капыловіч толькі пачынае пісаць, і пачынае, мяркуючы па апавяданнях «Пустальга», «Сірата», «Па хлеб», даволі ўпэўнена. Але ў якасці стартавай пляцоўкі зноў жа абраны ўспаміны дзяцінства і ранняга юнацтва, мабыць, вельмі важныя і дарагія для самога аўтара, але не заўсёды сцэментаваныя значнай думкай, здольнай усхваляваць і іншых людзей. У апавяданнях «Тапаліны пух», «Не прыедзе», «У ружовым тумане» клопаты людзей носяць лакальны характар, сувязі паміж імі ледзь угадваюцца.

Перад малалетнім героем апавядання «У ружовым тумане» Лёнькам і яго маці воляю аўтара вайна паставіла першачарговае пытанне — тапіць шчанюка ці махнуць на яго рукою. Скончылася тым, што Мурзік сваім брэхам навёў немцаў на адзінокі курэнь, дзе хаваліся ад фашыстаў дзве сям'і. Курэнь згарэў, Лёнька загінуў. Лёнькавы суседзі Ігнат і Ігнаціха далі прытулак бяздомнаму хлапчуку і яго маці, нават абяцалі ім дапамогу, але, калі трэба было нечым падзяліцца, ранейшай спагады як і не было. Ігнат налавіў на бязлюдных дварах цэлы мех курэй, Ігнаціха абскубла іх. Галодным пастаяльцам яна аддала... курыныя галовы, і нічога болей. Мяркуючы па аўтарскай інтанацыі, Ігнат як быццам і не пераступіў законаў чалавечнасці. Асуджаюцца толькі яго няласкавыя адносіны да... Мурзіка.

А вось і сучаснасць («Не прыедзе»): выпускнік інстытута паехаў у вясковую школу, а дзяўчына яго засталася ў горадзе. І хоць герой кажа, што ён не адчувае адзіноты, бо скрозь жывуць людзі, за цэлы год ён нават не пазнаёміўся з калгаснікамі, не пранікся іх інтарэсамі, бо займала яго адна толькі думка — прыедзе ці не прыедзе дзяўчына. Гэта амаль тое ж самае, што ў многіх апавяданнях Івана Навуменкі апошняга часу: нежанатыя хлопцы думаюць толькі аб дзяўчатах, калі ж каханне у іх не ўдалося, то свет іх сыходзіцца клінам. Па-за сферай чыста інтымных пачуццяў у людзей няма ніякіх іншых інтарэсаў.

Слабае веданне жыцця прыводзіць да драбнатэм'я, а яно ў сваю чаргу збядняе нашу навелістыку, не дае ёй узняцца над будзённычынай, пашырыць свой дыяпазон. Нават калізіі ваеннага часу нярэдка страчваюць сваю вастрыню і трагедыйнасць.

У другім нумары часопіса «Маладосць» за 1969 год надрукавана апавяданне пачаткоўца Алеся Жука «Жонка героя», дзе праводзіцца думка, што на подзвігі і самаахвярнасць здольны і людзі з нячыстым сумленнем...

Ледзь не штодзень да салдаткі-ўдавы прыязджаюць вайсковыя і цывільныя людзі, работнікі раённага музея, і ўсе просяць, каб яна расказала пра мужа-героя. Жанчыне ж горка і балюча, што нічога добрага яна пра мужа сказаць не можа: ён кінуў яе неўзабаве пасля вяселля і нават не прыйшоў паглядзець на сына, а калі яго прызвалі ў армію, не выбраў часу, каб развітацца з жонкай, з маленькім сынам, не напісаў ім з фронту... Можна дапусціць, што на вайне чалавек перарадзіўся, стаў лепшым, але з апавядання гэтага не відаць. Не ведаю, у імя чаго друкуюцца такія творы: павагі да франтавікоў яны не выхоўваюць.

Пры любым пошуку патрэбны компас, каб трымацца правільнага кірунку і не збівацца з дарогі. Перад аўтарам, які пускаецца ў падарожжа, павінна быць пэўная мэта, цвёрда акрэсленая творчая задача. Вандроўкі без компаса, пошукі без грунтоўна абдуманай мэты нечым нагадваюць вылазку грыбніка ў незнаёмы лес: пашчасціць — будзе ўдача, не пашанцуе — вернешся з пустымі рукамі.

Вось апавяданне Міхася Вышынскага «Хата пад ліпай». І мова, здаецца, у аўтара даволі багатая, і дэталі вясковага быту падгледжаны цікавыя. Але апавяданне — учарашні дзень, штучна перанесены ў сучасную вёску. Скажу болей: не па сабе робіцца, калі чытаеш пра адзінокую жанчыну, якая змушана, каб не замерзнуць, спілаваць бярозы, пасаджаныя дзецьмі пры школе. Сама яна так гаворыць пра гэта: «Старая, нездароўчая, будучы адна аднаой — дзе мне таго апалу дамагчыся? Каго найму? Ніхто не хоча ні клопату, ні грошай... Старшыня, як усягды, адхінаецца: чым, кажа, памагу я? Грошы, пенсію, маеце: і за сына, і па старасці... Убачыў у мяне ўжо грошы гэткія». Паслухаем старшыню: «Тут, мілы, праблема... Такіх састарэлых, як Мялешка, удоў у нас нямала... Яксьці іх, пенсіянераў, трэба абслужыць... Ну, добра, будзем думаць...»

Нават у аднаасобнай вёсцы рэдка можна было сустрэць такую чэрствасць і абыякавасць да старых і хворых людзей, а тут калгас, ды, відаць, не з бедных. Дружная праца, урачыстыя провады старых людзей на пенсію і разам з тым — пагарда да гэтых ветэранаў, стаўленне да іх як да нейкай абузы. Калі дзе-нідзе і захавалася такое, то гэта хутчэй тэма для фельетона з указаннем канкрэтнага адрасу.

Далейшую інфляцыю апавядальнага жанру можна будзе прадухіліць, калі нам удасца павысіць адказнасць за друкаванае мастацкае слова. Гэта і патрабавальнасць аўтараў да саміх сябе, і патрабавальнасць рэдакцый, і прынцыповая крытыка, якая, не зважаючы на літаратурныя рангі, адзначыць заслугі і скажа праўду аб няўдачы, аб няправільна выбраным кірунку.

В ЯЛІКІ польскі кампазітар С. Манюшка, 150-годдзе з дня нараджэння якога адзначаецца ў гэтыя дні, адыграў выдатную ролю ў гісторыі не толькі польскай, але і беларускай музыкі і музычнага тэатра. Яго творчасць у 30—50-х гадах XIX ст. была цесна звязана з Беларуссю, з музычна-драматычным тэатрам В. Дуніна-Марцінкевіча. Ужо сваімі першымі творамі кампазітар заваяваў шырокае прызнанне ў сваіх землякоў-беларусаў. У сваю чаргу сам кампазітар, які вырас у Беларусі, зазнаў дабратворны ўплыў беларускай народнай песні, музычна-тэатральнай культуры і драматургіі В. Дуніна-Марцінкевіча. Таму сёння мы маем права гаварыць, што творчасць Станіслава Манюшкі з'явілася адной з яркіх і выдатных старонак у шматвекавой гісторыі польска-беларускіх музычных сувязей.



НАШ ЗЯМЛЯК
Станіслаў Манюшка

ДА 150-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ВЯЛІКАГА ПОЛЬСКАГА КАМПАЗІТАРА

Станіслаў Манюшка нарадзіўся 5 мая 1819 года ў фальварку Убель, непадалёку ад мястэчка Смілавічы Мінскай губерні. Яго дзіцячыя гады прайшлі сярод цудоўнай беларускай прыроды, на беразе ракі Волмы, якая ціха несла свае воды паблізу бацькоўскай сядзібы. З-за ракі вечарамі плылі песні — працяжныя і журботныя, вясёлыя і гарэзлівыя. Тут, на беразе Волмы, для будучага кампазітара пачынаўся свет, у якім было шмат горкага і несправядлівага, тут жа ён спазнаў і чалавечую дабрату, талент народа.

Мясціны, дзе нарадзіўся Станіслаў Манюшка, блізкія і дарагія нам. З усёй краіны едуць сёння сюды савецкія людзі, каб аддаць даніну павагі вялікаму кампазітару і чалавеку.

Пачатковую музычную адукацыю будучы кампазітар атрымаў у Мінску ў школе-пансіёне мясцовага настаўніка і музыканта Дамініка Стэфановіча, дзе ён прайшоў курс фартэпіяннай ігры, тэарэтычных навук і кампазіцыі. У адным з лістоў да А. Кіркора С. Манюшка пісаў пра свайго настаўніка Дамініка Стэфановіча: «Настаўнікамі фартэпіяннай музыкі былі: на вёсцы — мая маці, у Варшаве — слаўны арганіст Фраер, у Мінску — мой дарагі пан Дамінік Стэфановіч... Гэты апошні, улюбёны ў сваё мастацтва... здолеў так умела накіраваць яго ў маю карысць, што з таго часу музыка стала для мяне самай галоўнай мэтай».

У 30-я гады С. Манюшка захапляецца Мінскім аматарскім тэатрам і знаёміцца з пачынаючым беларускім драматургам В. Дуніным-Марцінкевічам. Пад уплывам гэтага знаёмства малады кампазітар піша невялікую оперу «Канторскія служачыя», а праз некаторы час — музычную камедыю «Рэкруцкі набор».

Першыя тэатральныя крокі С. Манюшкі былі плённымі і шматабяцаючымі. Яшчэ да ад'езду з Мінска ў 1837 годзе ён напісаў музыку для вадэвіля Фрэдра «Начлег у Апенінах», пастаўленага потым у Львове. У 1842 годзе кампазітар атрымаў пасаду арганіста ў Вільні. Але ён па-ранейшаму цікавіўся тэатрам і зноў прыязджаў у Мінск, дзе жылі яго сябры і знаёмыя, якія паважалі яго талент і чакалі ад яго новых твораў. Менавіта ў Мінску была напісана адна з яго ранніх камічных опер «Латарэя» на лібрэта О. Корвін-Мілеўскага. Яна была пастаўлена ў 1843 годзе опернай трупай Шмідгофа, якая тады гастраліравала ў Мінску. Праз некалькі гадоў гэтая ж трупа паказала драму «Каспар Хаўзер» з музыкай С. Манюшкі. У 1856 годзе на мінскай сцэне з вялікім поспехам была ажыццёўлена пастаноўка лепшай оперы кампазітара «Галька».

На беларускім матэрыяле С. Манюшка стварыў оперы «Сельская ідылія» («Сялянка»), «Цудоўная вада» і музычныя камедыі «Рэкруцкі набор» і «Барацьба музыкантаў». У пастаноўцы «Рэкруцкага набору» ўдзельнічалі аўтар лібрэта В. Дунін-Марцінкевіч і артысты Мінскага тэатра Валатоўская, Мядынскі, Расадоўскі, Крыжаноўскі і іншыя. Опера «Сялянка» ўпершыню была пастаўлена ў Мінску ў лютым 1852 года. Ёсць звесткі, што акрамя Мінска опера ішла ў Бабруйску, Нясвіжы, Глуску, Слуцку...

Захаваліся некаторыя фрагменты гэтых твораў, па якіх можна меркаваць аб цесным перапляценні ў іх музыцы польскіх і беларускіх інтанацый. Тэндэнцыі творчага пераасэнсавання беларускіх мелодый і іх цеснага спалучэння з польскімі выразна адчуваюцца ў кантаце «Мільда», лірычных сцэнах «Прывіды» («Ведзьма») на словы А. Міцкевіча. Арганічна спалучаюцца інтанацыі і папеўкі польскіх і беларускіх народных песень і танцаў у камічнай оперы «Сплаўшчык лесу» («Фліс»). У сваіх папулярных песнях «Вілія», «Да ракі Нёман», вакальным дуэце «Нёман і Вілія» і іншых С. Манюшка з вялікай цеплынёй малюе вобразы беларускай прыроды, блізкія і дарагія яму...

У канцы XIX стагоддзя мінскія гледачы мелі магчымасць слухаць оперу С. Манюшкі «Галька». Газета «Минский листок» пісала: «Стаць на бок слабейшых і заняволеных, апаэтызаваць вобраз беднай бездапаможнай дзяўчыны, выказаць у такіх яркіх вобразах пратэст і абурэнне супраць панскага прыгнёту і насілля — было, прызнаемся, проста гераізмам з боку Манюшкі. Гэта гераізм, варты вялікага мастака і даступны толькі натурам выбраным!»

Грамадскасць Мінска з вялікай павагай паставілася да оперы «Галька», да яе аўтара, які заклікаў сваёй музыкай да гуманізму і любві.

У пачатку XX стагоддзя аматары Нясвіжа паставілі оперу «Латарэя» С. Манюшкі і аперэту «Адам і Ева» польскага кампазітара Янкоўскага.

Перадавыя дзеячы польскага музычнага мастацтва з вялікай цікавасцю і сімпатыяй сачылі за поспехамі аматараў Мінска, Гродна, Віцебска. Сваімі выступленнямі ў друкаваных органах, публікацыямі беларускіх народных песень, водгукамі на оперныя спектаклі і канцэрты яны спрыялі развіццю беларускай музычна-тэатральнай культуры. Ведаючы аб трыумфальных паездках па Беларусі тэатра Ігната Буйніцкага, прагрэсіўныя музычныя колы Варшавы запрасілі ў свой горад беларускіх артыстаў. У 1913 годзе ў гарадской канцэртнай зале адбыліся выступленні І. Буйніцкага і яго танцораў. Варшаўскія газеты з вялікай цеплынёй паведамлялі аб выступленні артыстаў. «Яго трупа на шэсць пар танцораў пад музыку сялян, якія з імі разам прыехалі: дудара, скрыпача і цымбаліста, здзівілі публіку, бо хто ж і калі бачыў народныя беларускія танцы: «Лявоніху», «Млынара», «Вераб'я», «Мяцеліцу...».

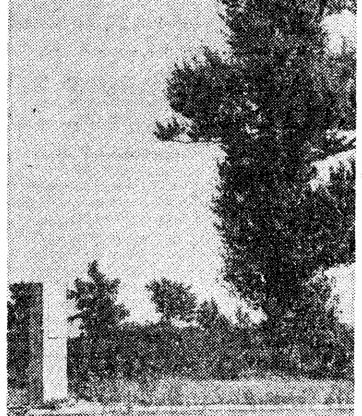
У той час, калі ўдзячныя варшавяне апладзіравалі беларускім танцорам і таленавітаму І. Буйніцкаму, мінчане, віцябляне, гродзенцы з вялікай увагай слухалі выдатных польскіх музыкантаў І. Гофмана, Б. Губермана, спявачку М. Каханьску-Зембрых, глядзелі танцы Ф. Ніжынскага і іншых.

Музычныя сувязі польскага і беларускага народа ў нашы дні непамерна ўмацаваліся дзякуючы ідэйнай агульнасці імкненняў нашых краін. З новай сілай загучала музыка Шапена, Манюшкі, Шыманоўскага, Агінскага на Беларусі. Яна стала здабыткам мільёнаў. Артысты беларускага тэатра оперы і балета, філармоніі, аматары харавых і танцавальных калектываў Гродна, Брэста, Валкавыска — частыя госці дэмакратычнай Польшчы, а польскія музыканты і спевакі сістэматычна наведваюць Беларусь.

Яркай старонкай у гісторыі беларуска-польскіх музычных сувязей былі дні, калі ў Варшаве на Сусветным кангрэсе барацьбітоў за мір народная артыстка Савецкага Саюза Ларыса Пампееўна Александроўская атрымала бясцэнны падарунак: партытуру і клавір вялікага твора польскага мастацтва — оперы «Страшны двор» Станіслава Манюшкі. Польскія таварышы прасілі Ларысу Пампееўну паказаць гэты твор беларускаму народу. Неўзабаве адбылася прэм'ера оперы, якая прайшла з велізарным поспехам. Зноў загучала цудоўная музыка С. Манюшкі ў тым горадзе, дзе прайшлі яго дзіцячыя і юнацкія гады і дзе ён перажыў свае першыя творчыя хваляванні і поспехі.

У дні, калі адзначаецца 150-годдзе з дня нараджэння вялікага сына польскага народа Станіслава Манюшкі, мы асабліва ганарымся, што яго музыка знайшла ў Беларусі дастойнае прызнанне і глыбокую павагу.

Б. СМОЛЬСКІ.



Гэтая таполя памятае Манюшку яшчэ маленькім...
Фота Ул. КРУКА.



З другой рэспубліканскай выстаўкі акварэлі.
І. ПРАТАСЕНЯ. «Мелодыя роднага краю».

НАВАСЕЛЛЕ Алега Папова

Па просьбе карэспандэнта АДН пра свае планы і задумы расказвае «сонечны клоун» — Алег Папоў.

Дваццатае стагоддзе — касмічнае стагоддзе. І хоць артысты савецкага цырка, як піша зарубежная прэса, у сваім майстэрстве дасягнулі касмічных вышынь, тэма космасу яшчэ не атрымала вартага адлюстравання ў нашым мастацтве. Тры гады мяне непакоіць думка аб стварэнні на арэне цырка праграмы «Алег на Месяцы». Тры гады разам са сваімі аднадумцамі пілуем, стругаем, вытачваем, фарбуем — робім рэквізіт. Чарцім розныя схемы, пішам сцэнары рэпрыз і сцэнак. Наогул, падрыхтоўка грунтоўная — з цяжкасцю са скрыпам справа рухаецца. Ах, як хацелася б, каб яна рухалася хутчэй! Для нас мала пабудаваць ракету, здольную «адправіцца» на Месяц, трэба падрыхтаваць такі сцэнарый, каб усе дзве гадзіны прадстаўлення ў зале не сціхалі апладысменты і смех. Пакуль ні адзін са сцэнарыяў мяне не задавальняе, і я, ужо маючы ў запасе некалькі выдатна зробленых сцэн, не магу скласці іх у касмічную мазаіку.

Ужо некалькі гадоў я, працуючы над чарговай праграмай, рыхтую непасрэдны ўдзел у распрацоўцы сцэнарыя. Так ствараліся праграмы «Лячэнне смехам», «Заўсёды ў дарозе», дзіцячыя спектаклі «Царэўна-Несмеяна», «Добры дзень, сонейка». Я даўно прыйшоў да думкі, што клоун не можа раскрыць сябе, запаўняючы толькі паўзы паміж выступленнямі артыстаў. Клоун павінен стаць цэнтральнай фігурай любога прадстаўлення. Пакутлівыя роздумы і пошукі, перамогі і паражэнні — усё гэта перапляталася ў адзіным клубку страсцей, якія напружваюць кожнаму выхаду на манеж. Як цяжка здзівіць людзей у наш век! Але я не журуся...

Я пачынаю на арэне з таго, што падрыхтаваў нумар на свабодным дроце, потым авалодаў многімі жанрамі цыркавога мастацтва — балансавання, жангліравання, дрэсіроўкі, выконваў і мімічныя сцэнкі — багаж клоуна павінен быць надзвычай разнастайны і высокі па ўзроўні. Я лічу, што клоун не мае права быць горшым за артыста таго ці іншага жанру ў выкананні нумара. Паспрабаваў свае сілы і на эстрадзе, і на тэлебачанні, нечакана для ўсіх і для сябе нават «заспяваў». На першы погляд можа здацца, што Алег Папоў «совае свой нос» не ў свае справы. Я скажу, што гэта не так. Я ўвесь час жыву думкай падрыхтаваць вясёлае прадстаўленне, дзе клоун будзе галоўным героем. І ўсё, што б ні рабіў гэты герой, павінна быць прасякнута жыццесцвярджальным, вясёлым, светлым і радасным настроем. Я знаёмлю публіку з клоунам-сучаснікам, творчасць якога сугучна нашаму часу. Клоун павінен быць дасціпным, не баяцца нечаканых сітуацый. Хтосьці сказаў, што клоун можа імправізаваць, але для гэтага патрэбен выдатны сцэнарый. Вось бачыце, я зноў вяртаюся да думкі аб сцэнарыі «Алег на Месяцы». Але пакуль я заняты падрыхтоўкай праграмы «Алег Папоў спраўляе наваселле», якая прысвячаецца 50-годдзю савецкага цырка. Разам з рэжысёрам Аляксандрам Лазаравым і мастаком Міхаілам Варнехам адпрацоўваем усе дэталі прадстаўлення.

Зусім нядаўна закончыліся здымкі дзіцячага фільма «Паўгадзіны на цуды», які зрабіў малады рэжысёр Міхаіл Юзоўскі. Я сыграў ролю добрага чараўніка — маляра, які дапамагае дзецям перамагчы злога Караля і яго вернага слугу Абракадабра. Гэта мая пакуль што самая вялікая роля ў кіно. Працаваць было вельмі цікава, тым больш, што мне давялося на карціне змагацца супраць такіх асаў смеху, як Эраст Гарын і Сяргей Марцінсон. Уражанняў ад такога «паядынку» мноства, але галоўнае — гэта жаданне зноў звярнуцца да кіно. Надта многа новага адкрылася для мяне, каб я прайшоў міма.

ЮБІЛЯР — НАРОДНЫ БАРЫСАЎСКІ

Вясною 1959 года пасля паказу ў Мінску спектакля «Машэка» па п'есе Е. Міровіча званне народнага атрымаў тэатральны калектыў Барысаўскага гарадскога Дома культуры імя М. Горкага. Да гэтага часу калектыў ужо меў за плячыма дзесяць гадоў творчай працы. Такія яго работы, як «Таня» А. Арбузава, «Платон Крэчат» А. Карнейчука, «Жаніцьба» М. Гогаля, заваявалі прызнанне гледача. Але сапраўдная творчая перамога прыйшла да калектыву са спектаклем «Машэка». Ён атрымаўся ў барысаўчан узнёслым, святочным, рамантычным. У ім добра прагучала тэма барацьбы беларускага народа за шчасце, супраць панскага прыгнёту.

Рэжысёр Фёдар Міхайлаў здолеў так паставіць творчую і вучэбную справу ў тэатры, што спектаклі сталі хвалюючымі і сапраўды праўдзівымі. Многа дала калектыву творчая дружба спачатку з народным артыстам СССР У. Уладамірскім, а потым з народнай артысткай БССР В. Галінай-Александроўскай. Калектыў вучыўся ў купалаўцаў майстэрству ўвасаблення, пранікнёнасці, пачуццю ансамбля, уменню глыбока раскрываць ідэю і змест драматургічнага твора.

Спектакль «Свеціць ды не грэе» па п'есе А. Астроўскага прайшоў у тэатры больш як 40 разоў. Больш за 80 разоў быў паказаны спектакль «Барабаншчыца» А. Салынскага. Такі ж поспех выпаў на «Дрэвы паміраюць стоячы» А. Касона. Такімі поспехамі не могуць пахваліцца нават некаторыя прафесіянальныя калектывы.

Значна пашырылася карта гастроляў тэатра. Яго творчае ядро зараз складаюць бухгалтар фанерна-запалкавага камбіната Р. Жыліна, слесар завода гідраапаратуры Р. Раскін, настаўніца З. Міхайлава, мастак па шклу Л. Грачышкіна і майстар завода гідраапаратуры А. Грачышкін, фінансавы работнік Т. Храпава, старэйшыя ўдзельнікі самадзейнага тэатральнага мастацтва пенсіянеры А. Беркман, В. Белтаў і іншыя.

Поспехам у гледачоў карысталася і «Глыбокая плынь» (інсцэніроўка С. Гурыч па раману І. Шамякіна). У 1964 годзе калектыў паказаў гэты спектакль у Крамлёўскім тэатры. Значным этапам у творчым жыцці тэатра з'явілася пастаноўка горкаўскай «Васы Жалязновай». Гэты спектакль быў паказаны ў Мінску і ў Ленінградзе і ўсюды атрымаў станоўчую ацэнку.

Да 50-годдзя Вялікага Кастрычніка калектыў паставіў спектакль па п'есе А. Галіева «Іголка і штык», прысвечаны падзеям грамадзянскай вайны.

А нядаўна тэатр парадаваў яшчэ адной прэм'ерай — спектаклем «Бацькаўшчына» па п'есе К. Чорнага. У спектаклі ўдала распрацаваны масавыя сцэны, выразнае мастацкае афармленне, добрая музыка.

Тэатр у дарозе. Сваё 10-годдзе ён сустракае ў росквіце творчых сіл. У бліжэйшых планах калектыву — спектакль, прысвечаны ленінскаму юбілею.

К. ГУСЕЎ,
заслужаны дзеяч культуры БССР.

З АРХІЎНЫХ ПАЛІЦ

ВЫДАТНЫ КАЛЕКЦЫЯНЕР

Віцебскі краязнаўчы музей — адзін са старэйшых у нашай краіне. Створаны на аснове царкоўнага сховішча сярэдзіны XIX стагоддзя, ён не адразу стаў сапраўдным народным музеем.

Шмат зрабіў для яго Антон Рафаілавіч Брадоўскі. Яго імя доўга заставалася малавядомым. Архіўныя матэрыялы паказалі нам вобраз выдатнага энтузіяста, няўрымслівага калекцыянера, удумлівага педагога-вучонага.

Нарадзіўся ён 3 кастрычніка 1859 года ў сям'і рабочага. 12-гадовым хлапчуком ужо быў навучэнцам Новааляксандраўскага вучылішча, якое скончыў у 1875 годзе. Паступіўшы на дзяржаўную службу, Антон Рафаілавіч займаецца самаадукацыяй, а потым дае прыватныя ўрокі па агульнаадукацыйных дысцыплінах. Неўзабаве ён адкрыта заяўляе аб сваіх антырэлігійных поглядах і смела ўступае ў барацьбу з рэлігіяй.

Многія гады жыцця Брадоўскі прысвяціў педагагічнай рабоце. Ён з поспехам выкладаў будаўнічае майстэрства і архітэктуру, геадэзію, чарчэнне, маляванне. Такімі складанымі дысцыплінамі, як археалогія, палеанталогія, архітэктура, Брадоўскі авалодаў шляхам самаадукацыі. Яшчэ да рэвалюцыі ён напісаў падручнік па геалогіі і палеанталогіі, які атрымаў высокую ацэнку спецыялістаў. Але кнізе не суджана было ўбачыць свет: у ёй пераканаўча і наглядна даказвалася правільнасць тэорыі Дарвіна, што было праяўленнем бязбожніцтва.

У 1915 годзе Брадоўскі пераязджае ў Віцебск. Гораду ён дорыць сваю багатую калекцыю. Пасля Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі А. Брадоўскі прапануе арганізаваць у горадзе музей старажытнасці і перадае яму свае астатнія калекцыі. А зборы былі ў яго багатыя: Антон Рафаілавіч калекцыяніраваў манеты і медалі, прадметы археалогіі, творы мастацтва і народнай творчасці.

Віцебскі гісторыка-археалагічны музей пачаў сваю работу з сакавіка 1919 года. А. Брадоўскі прызначаецца яго галоўным захавальнікам. У гэты час ён вядзе вялікую асветніцкую работу: чытае лекцыі на антырэлігійныя тэмы ў школах і чырвонаармейскіх часцях, камсамольскіх ячэйках і на заводах, чытае курс лекцый у народным універсітэце імя Энгельса, у настаўніцкім інстытуце.

У 1923 годзе, Віцебскі гісторыка-археалагічны музей перажывае перыяд рэарганізацыі. Ён пераязджае ў будынак былой гарадской ратушы (тут знаходзіцца і цяпер). Тады ж музей папоўніўся прыватнай калекцыяй віцябляніна В. Федаровіча і калекцыяй былой Віцебскай вучонай архіўнай камісіі. Музей стаў называцца Віцебскім аддзяленнем Беларускага дзяржаўнага музея. А. Брадоўскі стаў яго навуковым супрацоўнікам. Ён праводзіць вялікую работу па росшуку новых экспанатаў і іх сістэматызацыі. Пры яго непасрэдным удзеле было знойдзена некалькі унікальных абразоў XIV — XV стагоддзяў, рад цікавых твораў мастацтва рускіх і зарубежных мастакоў.

У 1928 годзе А. Брадоўскі памёр.

А. ПАДЛІПСКІ,
настаўнік.

г. Віцебск.

Леў ТАЛСТОЙ ПРА МУЗЫКУ І МАСТАЦТВА

Неапублікаваны дзённік Аляксандра Гольдэнвейзера

У Дзяржаўным мемарыяльным музеі Льва Талстога ў Маскве адбыўся вечар, на якім выконваліся любімыя музычныя творы вялікага рускага пісьменніка. Шматлікая аўдыторыя праслухала таксама ўрыўкі з неапублікаванага дзённіка кампазітара Аляксандра Гольдэнвейзера.

Прафесар Маскоўскай кансерваторыі, піяніст і кампазітар Аляксандр Гольдэнвейзер пазнаёміўся з Львом Талстым у 1896 годзе. З таго часу на працягу 15 гадоў ён не раз бываў у гасцях у Талстога ў маскоўскім доме і Яснай Паляне. Усе гэтыя гады Гольдэнвейзер рэгулярна вёў дзённік, у які заносіў уражанні ад сустрэч з вялікім пісьменнікам. Яны часта гутарылі аб музыцы і мастацтве.

Леў Талстой вельмі любіў Шапэна. Ён гаварыў: «Шапэн у музыцы — тое самае, што Пушкін у паэзіі». У вуснах Талстога гэта была вышэйшая пахвала, якую заслугоўвалі вельмі нямногія мастакі. «Ва ўсякім мастацтве — я гэта і на сваім вопыце ведаю, — гаварыў Талстой, — цяжка пазбегнуць дзвюх крайнасцей: пошласці і вытанчанасці. Напрыклад, Моцарт, якога я так люблю, упадае іншы раз у пошласць, але і ўзнімаецца затое потым на незвычайную вышыню. Недахоп Шумана — вытанчанасць. З гэтых двух недахопаў вытанчанасць горш за пошласць, хоць бы таму, што ад яе цяжэй вызваліцца. Веліч Шапэна ў тым, што які б ён ні быў просты, ніколі ён не ўпадае ў пошласць, і самыя складаныя яго творы не бываюць вытанчанымі».

Цікавыя і такія выказванні Льва Талстога аб мастацтве, запісаныя Гольдэнвейзерам:

«Сапраўды адораны моцны розум можа шукаць сродкі для выказвання сваёй думкі, і калі думка моцная, дык ён знойдзе для выказвання яе новыя шляхі. Новыя ж мастакі прыдумваюць тэхнічны прыём і тады ўжо шукаюць думку, якую насільна ў яго ўціскваюць».

«Калі я пазяхаю, плачу або смяюся і заражаю гэтым іншага, дык гэта яшчэ не ёсць мастацтва, таму што я дзейнічаю непасрэдна самім фактам. Але калі, напрыклад, жабрак, убачыўшы, як слёзы іншага падзейнічалі на вас і вы далі яму, на другі ж дзень заплача прытворна і выкліча ў вас тое ж шкадаванне, дык гэта будзе ўжо мастацтва».

Некаторыя запісы з дзённіка Аляксандра Гольдэнвейзера прыводзіліся ім ва ўспамінах, але ў цэлым дзённік мала вядомы. Ён захоўваецца ва ўдавы кампазітара, якая збіраецца яго часткова апублікаваць.

Вахтанг МАРГВЕЛАШВІЛІ,
(АДН).

Майскі ЭКРАН

«НЕЙТРАЛЬНЫЯ ВОДЫ»



Гэта фільм пра будні ваенных маракоў, якія ахоўваюць наш спакой, пра адказнасць дзяржаў за лёс міру і асабістую адказнасць кожнага чалавека за выкананне грамадзянскага абавязку.

Адну з галоўных роляў у карціне выконвае папулярны кінаакцёр Кірыл Лаўроў.

— Мой герой, — гаворыць ён, — савецкі афіцэр Бурмін, чалавек улюбёны ў мора. Гэтым ён вельмі блізкі мне. Я з маленства марыў стаць мараком. Але жыццё склалася так, што гэтаму не суджана было збыцца. І вось выпала магчымасць пабываць на караблі, пажыць сярод сапраўдных маракоў — людзей мужнай і суровай прафесіі. Здымкі на натуры, сустрэчы з маракамі ажывілі мае дзіцячыя мары.

У галоўных ролях фільма здымаліся таксама акцёры Уладзімір Чацверыкоў, Генадзій Карновіч-Валуа, Аляксандр Папапаў.

Вытворчасць Маскоўскай кінастудыі імя Горкага. Аўтары сцэнарыя В. Вендзялоўскі і В. Салаўёў (пры ўдзеле У. Берэнштэйна), рэжысёр-пастаноўшчык — Уладзімір Берэнштэйн.

«НА ВАЙНЕ, ЯК НА ВАЙНЕ»



Жывым і загінуўшым салдатам танкавай арміі маршала Рыбалкі прысвечана гэтая новая шырокаэкранная кінакарціна, створаная рэжысёрам Віктарам Трэгубовічам на кінастудыі «Ленфільм» па сцэнарыі, напісаным ім у садружнасці з Віктарам Курачкіным.

Галоўны герой расказа — камандзір самаходнай гарматы, малодшы лейтэнант Саня Малешкін, які толькі што закончыў танкавае вучылішча і рвецца ў бой. У ролі Малешкіна здымаўся малады акцёр Маскоўскага Малога тэатра Міхаіл Кананаў.

У іншых ролях заняты Алег Барысаў, Фёдар Адзінокаў, Віктар Паўлаў, Барыс Табароўскі, Валянцін Зубкоў, Міхаіл Глузскі, Пётр Любешкін.

«ПЕРАХОДНЫ ЎЗРОСТ»



— Падзеі нашай карціны, — расказвае рэжысёр-пастаноўшчык Рычард Віктараў, — разгортваюцца як бы з двух пунктаў гледжання — дзяцей і дарослых. У першую чаргу, яна прызначаецца для дзіцячай аўдыторыі. У фільме дзейнічае група дзяцей, аб'яднаных адной марай — стварэннем птушкалёта, машыны, якая рухалася б пры дапамозе штучных мышцаў з палімерных плёнак. Цікавымі для юных гледачоў будуць і адносіны паміж хлопчыкамі і дзяўчынкамі. Для дарослых фільм карысны тым, што па-новаму асвятляе некаторыя ісціны. Напрыклад, тое, што сумленнасць і прынцыповасць лепш за ўсё выхоўваць на асабістым прыкладзе. Што не трэба бестактоўна ўрывацца ў дзіцячыя таямніцы, што трэба паважаць годнасць малых.

Галоўныя ролі ў фільме выконваюць Лена Прокалава, Сярожа Макееў, Віталій Сегеда, Саша Барскі, Ігар Ледагораў, Надзежда Семянцова, Алег Макшанцаў, Марыя Барабанава.

Вытворчасць Маскоўскай кінастудыі імя Горкага. Аўтар сцэнарыя, напісанага па матывах рамана В. Кісялёва «Дзяўчынка і птушкалёт», — Аляксандр Хмелік.

■

У маі на экраны рэспублікі выпускаюцца таксама новыя мастацкія фільмы «Распяты востраў», «Арляняты Чапая» і «Гэта было ў разведцы» (кінастудыя імя Горкага), «24—25» не вяртаецца» (Рыжская кінастудыя), «На кіеўскім напрамку» (кінастудыя імя Даўжэнкі), «Махтумкулі» (кінастудыя «Туркменфільм»).

З зарубежных мастацкіх кінастужак гледачы змогуць прагледзець «Сто першы сенатар» (Венгрыя), «Парыж — Варшава без візы» (Польшча), «Ноч у пагранічным лесе» (ГДР), «Апошні ваявода» (Балгарыя), «Сонца чужога неба» (Югаславія), Паўстанцы» (Японія), «Патрэбны доказы» («Аб'яднаная Арабская Рэспубліка).

Многа цікавага раскажуць таксама новыя хранікальна-дакументальныя і навукова-папулярныя кінастужкі: «Вярхоўны Савет СССР», «Салдаты Кастрычніка», «Трагедыя і подзвіг народа», «Мы пераможам», «Мора кліча адважных», «Ахвяры атамнага выбуху», «Мексіканскія матывы», «Канада з птушынага палёту», «Добры дзень, Сафія!» і іншыя.

Пытанням літаратуры і мастацтва прысвечаны новыя кінафільмы «Мастацкі музей у Саратаве», «... Гэта ўступае праўда» (кампазітар Кара-Караеў), «Бахор» у Сінгапуры», «Прэм'ера ў Малайі», «Эдуард Смільгіс», «Нарынскія зоркі», «Дзіцячыя святы».

Беларускія кінадакументалісты перадаюць на суд гледачоў новыя стужкі «Мне хацелася расказаць...» (пра Героя Сацыялістычнай Працы настаўніцу Арыядну Іванаўну Казей), «Даёш кіно!» (пра работу сельскіх кінамеханікаў рэспублікі), «Самагубцы» (пра гігіену разумовай працы).

САМАДЗЕЙНЫ ЦЫРК ШКЛОЗАВОДЦАЎ

Гомельскія шкларобы вельмі любяць свой самадзейны калектыў цыркавога мастацтва. Летась ён паказаў рабочым некалькі праграм, выступаў таксама ў клубах іншых прадпрыемстваў.

Падабаюцца гледачам выступленні акрабатаў электраманцёра Алега Сваткіна і слесара Ігара Буйневіча, акрабатычны эцюд у выкананні Таццяны Стрык, Любы Парошынай, Таццяны Адаевай і Ніны Чахоўскай, музычнага эксцэнтрыка Уладзіміра Фралова, жанглёра Аляксандра Скобліка, ілюзіяністаў Валянціны Нікіцінай, Людмілы Лабко і многіх іншых выканаўцаў.

— Зараз, — расказвае кіраўнік самадзейнага цыркавога калектыву машыніст сцэны Палаца культуры шклозавода Валерый Абель, — усе нашы сорак удзельнікаў рыхтуюцца да паказу новай цыркавой праграмы.

К. АГАПІТАЎ.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

6 мая

Першая праграма. 9-10 — тэлебачанне — школе. Гісторыя. 6-ы клас. «Мастацтва эпохі Адраджэння». 9-40 — «Усё вельмі проста», «Запомніце, рабяты». Кінанарысы. 10-00 — тэлевізійныя навіны (М). 10-15 — «Маршрутамі пяцігодкі». Перадача з Данецка. 10-45 — кубак СССР па хакеі з шайбай. Фінал (у запісе) (М). 12-30 — тэлевізійнае агенцтва «Піянерыя». Перадача з Кіева. 16-55 — праграма перадач. 17-00 — тэлевізійныя навіны (М). 17-15 — «Дзецям пра зверанят». Перадача з Ленінграда. 17-45 — для школьнікаў. «Вялікія фізікі свету». Томас Юнг і Агюст Фрэнель. 18-15 — «Панарама навін». 18-30 — ленінскі універсітэт мільёнаў. Палітэканомія сацыялізма. У. І. Ленін. «Вялікі пачын». «Перадача другая. (Уключэнне Мінска) (М). 19-00 — «Подзвіг Фархада». Мастацкі фільм (М) 20-30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21-15 — «Будучае тэлебачання». Выступленне намесніка старшыні Дзяржаўнага камітэта СМ БССР па радыёвяшчанні і тэлебачанні Л. У. Касцюшкі. 21-35 — «За фасадам «свабоднага свету». «Ганьба расістам ЗША». Кінанарыс. 21-45 — «Па старонках савецкіх аперэт». Музычная перадача. 22-45 — «Турнір мацнейшых». Тэленарыс пра спаборніцтвы мацнейшых фехтавальшчыкаў краіны.

Другая праграма. 17-45 — «Крыніца». Фальклорны клуб. Перадача з Адэсы. 18-30 — па роднай краіне. «Завод на вадзе». Кінанарыс. 21-15 — «Юнацтва тэатральнага горада». Перадача са Свярдлоўска. 22-30 — навіны, каментарыі. Праграма перадач.

7 мая

Першая праграма. 9-10 — тэлебачанне — школе. Беларуская літаратура. 10-ы клас. «Сучасная беларуская паэзія». 9-40 — «Ад клінка да ракеты». Кінанарыс. 10-00 — тэлевізійныя навіны (М). 10-15 — для дзяцей. «Маленькія людзі — вялікія справы». Перадача з ГДР. 11-15 — С. Алёшын. «Строгая дзяўчына». Тэлевізійны спектакль (М). 15-20 — праграма перадач. 15-25 — школьная фільматэка. «Вернасць маці». Мастацкі фільм. 17-00 — «Газета без паперы і адлегласцей». Перадача прысвячаецца Дню радыё і тэлебачання. 17-40 — бібліятэка беларускай паэзіі. П. Броўка. «Між чырвоных рабін». 18-00 — «Панарама навін». 18-30 — «Па ленінскіх мясцінах». Перадача з г. Куйбышава. 19-00 — «Радыё рэвалюцыі». Тэлевізійны дакументальны фільм (М). 19-30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 20-00 — канцэрт, прысвечаны Дню радыё і тэлебачання. Перадача з Калоннай залы Дома Саюзаў (М). 22-00 — «Экран і час». Тэлевізійны альманах. 23-00 — на першынстве свету па шахматах. Дзённік (М). 23-15 — навіны, каментарыі. Праграма перадач.

Другая праграма. 17-00 — тэлевізійныя навіны (М). 17-15 — «Музычны калейдаскоп». Перадача з Ленінграда. 18-00 — «Веды». Навукова-пазнавальная праграма (М). 18-30 — Да Дня радыё і тэлебачання. «Працуюць усе радыёстанцыі». Кінанарыс. 19-00 — «Вялікі пералом». Мастацкі фільм. 20-40 — «Успаміны пра мора». Фільм-канцэрт. 21-00 — экран — завочнікам. «Фізіка». 21-30 — марксісцка-ленінская філасофія. «Крытыка сучаснай буржуазнай філасофіі». 22-00 — у эфіры — «Маладосць» (М).

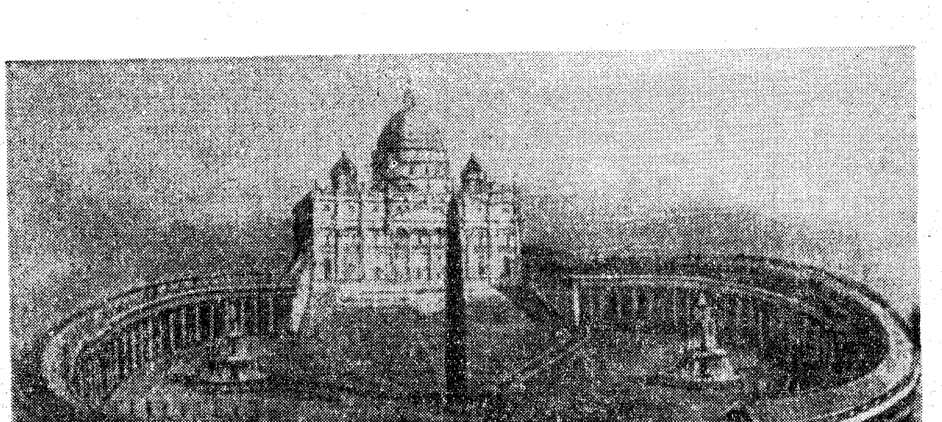
8 мая

Першая праграма. 10-00 — тэлевізійныя навіны (М). 10-15 — «Па ленінскіх месцах» (М). 10-45 — «Такі вялікі хлопчык». Мастацкі фільм (М). 12-10 — канцэрт лаўрэата Усесаюзнага фестывалю самадзейнага мастацтва заслужанага калектыву Латвійскай ССР народнага танцавальнага ансамбля «Ліесма» (М). 16-45 — праграма перадач. 16-50 — тэлевізійныя навіны (М). 17-00 — для дзяцей. «Дзе, чаму, як?». Клуб дапытлівых. 17-30 — «Салют Перамогі». Рэпартаж «Панарамы навін». 17-45 — «Дарогамі вясны». Рэйд-агляд Беларускага тэлебачання. 18-00 — праграма каляровага тэлебачання. 1. «Служу Савецкаму Саюзу». Дакументальны фільм. 2. «Севастопальскія мелодыі». Фільм-канцэрт (М). 19-30 — першынство СССР па футболу. ЦСКА — «Дынама» (М). 21-30 — «Дзякуй вам, савецкія салдаты». Да Дня вызвалення Германіі ад гітлераўскага фашызму (М). 22-00 — «Салют Перамогі». Рэпартаж «Панарамы навін». 22-30 — «Хроніка музычнага жыцця рэспублікі. Год 1965-ы». 23-15 — «Наша пошта». Тэхнічная кансультацыя. 23-30 — навіны, каментарыі. Праграма перадач.

У КНІГАХ, якія змяшчаюць апісанне гарадоў і сёл Магілёўшчыны, а таксама ў іншых матэрыялах дзевятнаццатага стагоддзя, я неаднаразова натыкаўся на паведамленне, што ў мястэчку Маляцічы (цяпер Крычаўскі раён) ёсць касцёл — у 32 разы зменшаная копія сабора Пятра ў Рыме, аднаго з найвялікшых мастацкіх цудаў свету. Мне прыпомнілася, што ў дзяцінстве, у пачатку трыццатых гадоў, я бачыў гэтае збудаванне. Яно было ўжо напалову разбуранае.

Я стаў шукаць пра гэты касцёл больш падрабязныя звесткі. І вось што ўдалося ўстанавіць.

Пасля ўз'яднання Беларусі з Расіяй Кацярына Другая дала ўказанне, каб пры царскім двары жыў архіепіскап усіх каталіцкіх цэркваў у Расіі. Такім кіраўніком каталіцызму ў Расіі стаў Станіслаў Богуш-Сестранцэвіч. Царыца адарыла яго землямі, прыгоннымі. Сестранцэвіч стаў гаспадаром Маляціч, суседняй вёскі Баеўка, палатнянай фабрыкі ў Магілёве і іншых уладанняў.



Так выглядзеў касцёл святога Станіслава ў Маляцічах.

АРХІТЭКТУРНЫ ЦУД У МАЛЯЦІЧАХ

Паводле ўказання Сестранцэвіча было вырашана пачаць будаўніцтва касцёла святога Станіслава ў Маляцічах. Каму ж з архітэктараў даў заказ архіепіскап? Выдатнаму архітэктару Літвы XVIII стагоддзя Лаўрынасу Стуока-Гуцявічусу, сыну прыгоннага, стваральніку раду выдатных палацаў, сядзіб. Заказчык патрабаваў ад архітэктара ні многа ні мала, а спраектаваць такі сабор, які быў бы ў некалькі разоў зменшанай копіяй сусветна вядомага сабора Пятра ў Рыме. Што кіравала панам Станіславам Богуш-Сестранцэвічам? Імкненне чымсьці быць падобным на папу рымскага? Імкненне ператварыць Маляцічы ў другі Рым для рускіх католікаў?

Гуцявічус, як высветліў у сваёй рабоце доктар архітэктуры Э. Будрэйка, у Маляцічах стварыў не толькі касцёл Станіслава, а і некалькі двухпавярховых жылых карпусоў, размешчаных на маляўнічым беразе ракі Чорная Натопа, сярод штучных сажалак.

Нястомны даследчык і прапагандыст твораў Стуока-Гуцявічуса Э. Будрэйка знайшоў два малюнкі касцёла Станіслава ў Маляцічах. Адзін выкананы самім Гуцявічусам, а другі — мастаком І. Хршчановічам. Мы прыкладаем фатаграфію аднаго з гэтых малюнкаў з надпісам, што на ім — касцёл Станіслава ў Маляцічах.

Калі глядзіш на гэты фотаздымак, дык міжволі ахоплівае вялікая радасць за нашых майстроў і ўмельцаў, якія пад кіраўніцтвам Гуцявічуса збудавалі з мясцовых матэрыялаў такі цуд архітэктуры.

Некалькі гадоў таму назад з Э. Будрэйкам мы пабывалі ў Маляцічах. На месцы касцёла засталіся толькі адны руіны. Добра відаць былі два паўкругі, дзе калісь размяшчалася каланада. Старажылы расказалі, што рэшткі касцёла яшчэ ў трыццатыя гады былі разабраны сялянамі на цэглу.

Месца цудоўнае, маляўнічае, сюды так і просіцца будынак Дома культуры.

Актывісты Крычаўскага краязнаўчага музея зараз працуюць над макетамі Крычаўскага замка, крычаўскай суднаверфі XVIII стагоддзя, палаца Пацёмкіна, касцёла ў Маляцічах. Няхай гэтыя макеты нагадваюць наведвальнікам пра цудоўныя творы архітэктуры, якія былі створаны на нашай зямлі.

М. МЕЛЬНІКАЎ,
дырэктар Крычаўскага краязнаўчага музея.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, Р. С. БЯРОЗКІН, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 3-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-24-62, аддзела культуры — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР Минск.

Індэкс 63856. Друкарня выдавецтва «Звязда». АТ 08655 18